

ПУ-ТВУ

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ТИЖНЕВИЙ ЖУРНАЛ

Ціна 2,50 н.м

22 березня 1947 р

УКРАЇНСЬКИЙ
№ 1367
МУЗЕЙ-АРХІВ

№ 3

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ:

У БОРОТЬБИ ДВОХ КУЛЬТУР —	Ю. Дивнич	Стор. 3
СВІТ ЗА ТИЖДЕНЬ		4
НАЦІОНАЛЬНА ІДЕОЛОГІЯ БРАТСТВА СВ. КИРИЛА ТА МЕТОДІЯ — Проф. Б. Шершевицький		6
ПІД НІМЕЦЬКОЮ ОКУПАЦІЄЮ — Вако		8
ІНЖЕНЕР МАРЧЕНКО — Фантастична повість (продовження) — М. Бондаренко		9
КЕРМІЗЕН — УБИВЦЯ — Новеля (переклад з англ.) — Д. Керш		13
АМЕРИКАНСЬКИЙ РОМАН ЗАКОРДОНОМ		14
УСМІШКИ. СПОРТ. ШАХИ		15

На обкладинці — ПЛОЩА СВ. СОФІЇ В КИЄВІ — мал. С. Бабуля.

*

»Пу-Гу« виходить щотижня.

Ціна окремого числа 2 н.м. 50 пф.

Індивідуальна передплата — 10 н.м. місячно.

Видавець і головний редактор —

ВОЛ. ЧАРНЕЦЬКИЙ.

*

Адреса редакції та видавництва:
Augsburg, Äußeres Pfaffengäßchen 11,
Buchdruckerei Hieronymus Mühlberger,
Schriftleitung „Pu-Gu“.

*

Published under D. P. Publications
License US-E-4,
OMGB. Information Control Division.

*

Druck: H. Mühlberger, Augsburg. — 3. 47.

Англійський міністр торгівлі СТЕФОРД КРИПС на пресовій конференції висловився про англійський господарський план на 1947 р. та зокрема про звільнення англійських вуглярів від обов'язкової праці і зв'язані з цим плани затrudнення переміщених осіб усієї Європи в англійській промисловості. (Фото А. Р.)

Два грецькі села були атаковані і зайняті бандою з 600 партизанів. Бандити замордували 50 цивілістів і 14 жандармів. На фото грецьке військо на майдані одного з заатакованих сіл після звільнення. (Фото А. Р.)

НОВИЙ ЗАМАХ В ЄРУСАЛІМІ. 1. березня 1947 висаджено в повітря англійський офіцерський клуб в Єрусалимі. Під час замаху загинуло 11 і поранено 15 осіб.

На фото поранений англійський офіцер і руїни після вибуху.

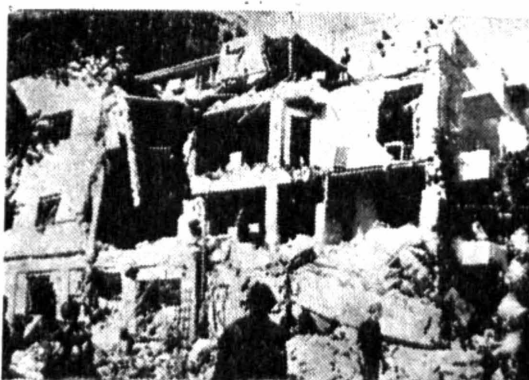
(Фото А. Р.)

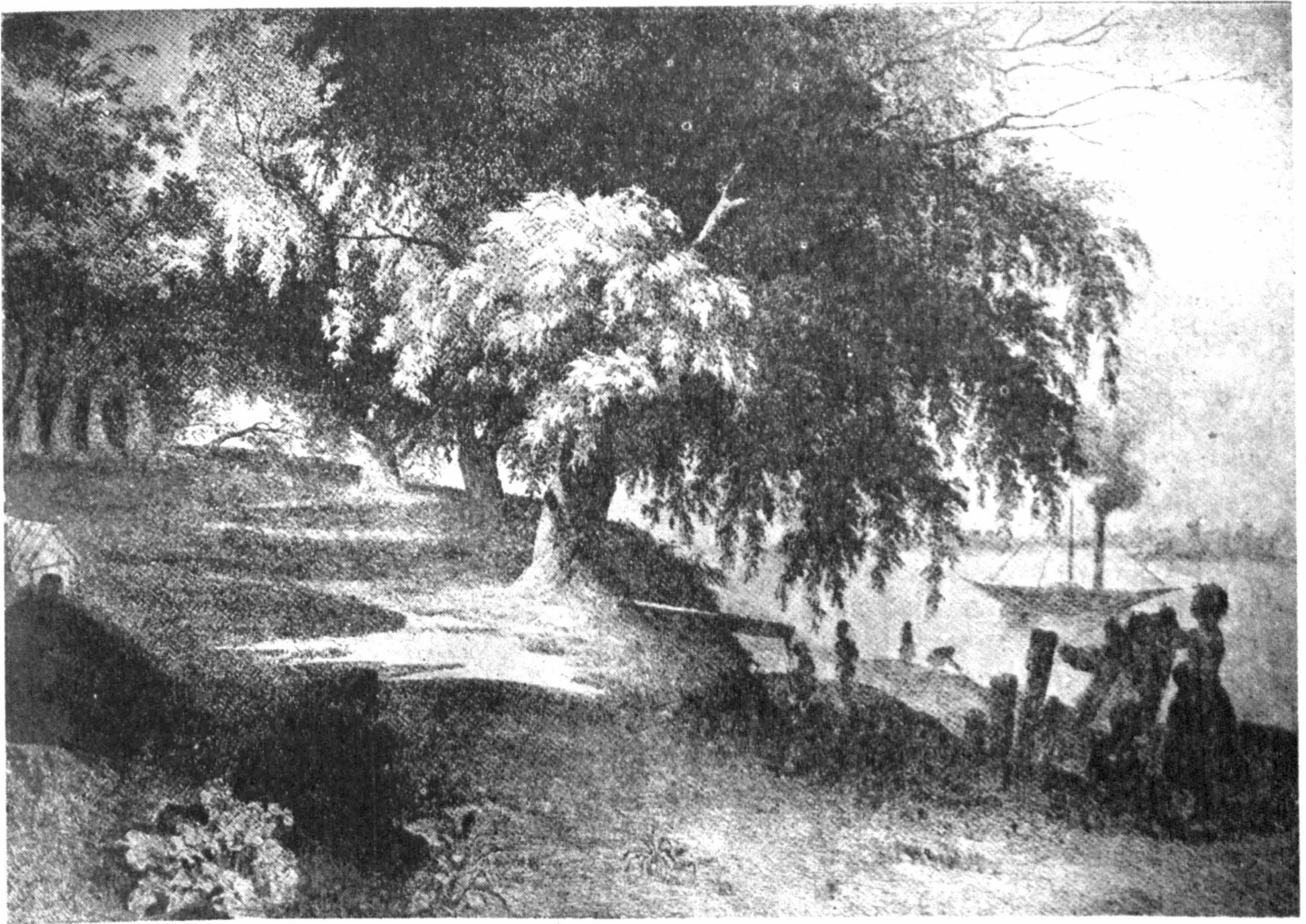

Подорожуючи у Південній Африці, англійська ПРИНЦЕСА ЕЛІЗАБЕТ відвідала в Леру струсячу фарму. Високим гостям був сервіюваний омлет з одного струсового яйця. (Фото А. Р.)

П. БОДУЕН, колишній міністр зовнішніх справ уряду Віші, нещодавно засуджений найвищим судом Франції на 5 років примусової праці. На фото П. Бодуен виступає у суді. (Фото А. Р.)

Т. Г. ШЕВЧЕНКО

У КИЄВІ. Офорт 1844 р.

У БОРОТЬБИ ДВОХ КУЛЬТУР

(З праці «Українська інтелігенція в боротьбі за духове самовизначення»)

Максимович був чи не перший, що в нові часи розгорнув широко й одверто українську антитезу супроти наступу московської культури на ослаблену і zdepravovanу Україну. Його лінгвістичні, етнографічні, історично-літературні праці, а насамперед студії над «Словом о полку Ігореві», що його він уперше повернув на своє природне місце — до арсеналу української культури, викликали гостру реакцію московських учених і літератів.

Москалі не догадувалися, що перше видання українських пісень 1827 року є тільки прелюдія до війни українців за свою культурну й політичну самостійність, за дійсність свого окремого історичного буття. Так виник «спор южан із северянами», — один з найважливіших і найцікавіших фактів нашої культурної історії.

Під проводом Максимовича українці вперше заявили, що вони вже тисячоліттями закорінені на високих горах Києва, над Дніпром і що ні орди Батисів, ні татарські забіги, ні польський наступ, ані сама московська навала не вирвуть коріння могутнього дуба з його рідного ґрунту. В цьому спорі Максимович мав проти себе найсолідніших московських учених на чолі

з Погодіном. Цей спір триває фактично й досі, бо це було не що інше, як культурний відтинок загального фронту нашої визвольної боротьби з Москвою.

Сучасна наука майже по всіх фронтах визнала рацію за Максимовичем. Але боротьба двох культур триває далі, вона палахкотить і в памфлетах Хвильового, і в дослідях лінгвіста Н-нова, і в історичних працях Грушевського, і в публіцистиці Драгоманова, не кажучи вже про Костомарова й Куліша.

В цьому віковому спорі на українській стороні стала і безсмертна творчість Гоголя. Гоголь — син українського письменника і нащадок козацької провідної верстви — людина, що не написала українською мовою ні одного ширше відомого твору, одна з першорядних зірок світової літератури. Гоголь — це найкращий показник того, що й з утратою мови окрема особа може все ж відігравати певну роль в духовому настанні нації. Часом цьому не перешкоджає навіть офіційно-декларативна, сказати б, політична свідомість. У всякому разі це сильно проявляється в таких культурних галузях, як музика, малярство, красне письменство, почасти філософія, де голос

душі, «серця», голос психічної глибинної сфери стає визначальним фактором навіть всупереч раціоналістичній свідомості. Особливо сильно виявили цю рису ірландці й українці. В англійській літературі можна зразу помітити ірландця, хоч він сам себе зараховує до англійської літератури. Це — насамперед гострі сатирики; злий гумор вони несвідомо скеровують на англійське суспільство і його болячки: Свіфт, Теккерей, Бернард, Шов...

Українці в своєму троянському коні, засланому до Москви, мали (коли поминути менші таланти) в літературі Гоголя, Достоевського, Короленка, Аверченка, Зоценка, в малярстві Рєпіна, в музиці Глінку й Чайковського, в науці й філософії — Юркевича, Кістяківського, Драгоманова і майже всю нашу дореволюційну історіографію, археологів та етнографів, ба навіть політичну публіцистику, що розвивалася в єдино можливих для XIX ст. рямцях російської культури, мови, преси й освіти. Ми знаємо, що навіть Шевченко, як маляр і прозаїк, свідомо прикривався цими російськими рямцями.

На бойових аванпостах українського відродження першої половини XIX ст.

Шевченко бачив тільки одного рівного собі товариша зброї — Миколу Гоголя, тільки його працю вважав за відповідний вклад у справу духового й політичного визволення України. Інші не доросли ще...

Всі оглухли, похилилися
В кайданах... байдуже...
Ти смієшся, а я плачу,
Великий мій друже!

(«Гоголю»).

Великий друг Шевченка... в даному разі нас мало цікавить обурення проти російської мови й загально-російських декларацій «великого дефетиста». Більше розуміємо тих «болящих гоголюбців» наших, що так сумлінно розкопують в архівах документальні докази мук і роздвоєння свідомості Гоголя, якого часто гризла совість, що не пішов дорогою Шевченка (напр. його лист до Бодяньського, де він каже, що москалі не варті того, що приносять у їхню культуру українці і т. ін.).

Гоголь не політичний діяч, а письменник. Нам треба тільки пізнати душу, зерно його творчості, щоб переконатися в її неповторній генезі й природі.

Твори Гоголя одразу ввійшли в арсенал українського виховання й культури. На них увесь час формуються наші кращі духові сили від Кирило-методіївців до Хвильового, Маланюка і навіть наших партизан. І, навпаки, москалі ніяк не можуть дати собі з ним ради, міняючи осуд з дитирамбами, тим часом по-гешефтарському використовуючи його світове ім'я. Гоголь був для них чужоземним учителем, але в їх корінну духову будову не ввійшов, і не ввійде, як не ввійде всякий інший світовий письменник, що ввійшов у духовий обіг Росії.

Недавно в зв'язку з ювілеєм Вальтера Скотта один європейський часопис перерахував нації, які мають свого Вальтера Скотта. Там з європейських народів бракувало лише українців, бо автор «Тараса Бульби» опинився в російській рубриці, а Кащенко (навіть Куліш) замалі для такого почесного списку. Тим часом російський Вальтер Скотт репрезентований більш-менш на Кащенківським рівні в творах Загоскіна і дещо ліпше в творах А. Толстого (старшого).

Гоголь не дав жадного історичного твору з життя росіян-москалів. І тематично, і духово і стилістично його «Тарас Бульба» цілком український. Чисто російська національна історична героїка не знайшла собі місця в творах Гоголя. При наших численних спостереженнях ніколи не пощастило нам бачити російського молодого читача, що сприймав би «Страшну помсту» чи «Тараса Бульбу», як частину своєї національної біографії, що її треба, мовляв, продовжувати в тому ж дусі. Найкраще це доводять смішні спроби царської патріотичної пропаганди використати образи «Тараса Бульби». Може, саме тому ці спроби були досить нечисленні й підсувалися вони імперським урядовим колам свідомо чи несвідомо більше від українців з власних мотивів.

Коли б росіянин хотів знайти себе в творах Гоголя, то, подібно до англійця, найшов би себе в карикатурній країні ліліпутів — із «Шинелі», «Мертвих душ», «Ревізора», в образах Ноздрьова, Чічкова, Плюшкина, в паноптикумі петербурзьких чиновницьких типів, тощо, але не в образах Остапа, Андрія та їх матері, не в образах козацьких старшин, Данила чи Тараса

(Закінчення на стор. 6)

СВІТ

за тиждень

ПОЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД

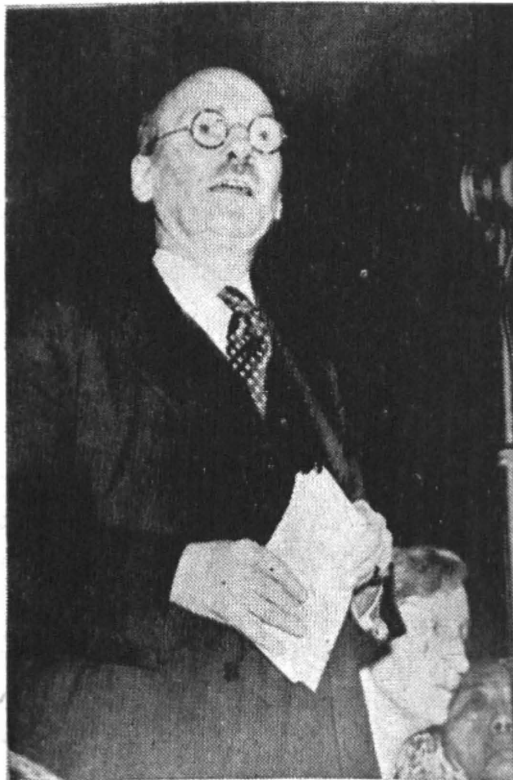
ДВА СВІТИ.

Повоєнний світ ніяк не може прийти до рівноваги. Величні засади Атлантийської хартії з 1941 року, що майже повністю увійшли в тексти хартії ООН, дедалі втрачають практичну вартість, як це було з 14 пунктами В. Вілсона після першої світової війни. Всупереч намаганням державних мужів протидіяти розколові світу на два табори, на наших очах кристалізуються сили, що з кожним днем щораз ясніше й виразніше окреслюють свої засади, свої інтереси, шляхи своєї політики. Ці цілі, за-

лестини, Греції та інших «запальних пунктів», що ятріють болючими ранами в повоєнному світі. В ім'я цих засад, засад справедливості, права народів на самостійність і свободу, США частково переймають провідницькі функції, що їх здає Англія. Відбуваються великі зміни й перегруповання сил, що їх головний тягар переходить з Європи до Америки. США, зріваючись остаточно негативного в наслідках ізоляціонізму, устами свого президента Трумена заявляють, як це окреслюють дипломатичні глядачі в Лондоні, що США 1) уважають себе за провідну великодержаву, 2) насамперед використовуватимуть методи господарської й фінансової допомоги і 3) вважають за свій обов'язок прийти з допомогою вільним народам, що протиставляться намаганням озброєних меншостей поневолити ці народи й одібрати чи обмежити їх свободу. Ці принципи висловлені у великій знаменній

ПРОМОВИ ПРЕЗИД. ТРУМЕНА

перед обома палатами американського Конгресу, де він вимагав, щоб США призначили Греції та Туреччині допомогу — 400 мільйонів доларів. Його заява, що теперішній стан, загрожуючи закордонній політиці та національній безпеці США, приневолює його

ЕТЛІ говорить: «Чого сьогодні потребує світ — це взаємного розуміння між народами, а не тільки добрих стосунків між урядами». (Фото Д. Б.)

сади, інтереси й шляхи щораз більше відбігають від постанов Атлантийської хартії і хартії ООН та чимраз виразніше доводять до загострення взаємин сходу із заходом.

Такий розвиток подій — це логічний наслідок взаємин між сходом і заходом та змагань до демократизації світу, що його обидва бльоки, говорячи про ті самі речі, розуміють глибоко різно.

Захід, що його репрезентують Велика Британія і «молода імперія» США, рішених щиро й послідовно додержуватися проголошених в атлантийській хартії та хартії ООН засад. Велика Британія, в ім'я цих святих засад, в ім'я права народів вільно й самостійно рішати про свою долю вирішила передати в Індії владу до рук індійців, відкликати свої війська з Єгипту, зректися виключної відповідальності за долю Па-

АНТОНІ ІДЕН виступив на зборах представників О. Н. у Лондоні з промовою, в якій він вимагав міжнародної співпраці. «Коли світ не зрозуміє конечности сердечної міжнародної співпраці, тоді конфлікт майбутнього своєю страшною новою зброєю вирішить долю людства». На фото: Іден під час своєї темпераментної промови.

(Фото А. Р.)

звернутися з цим домаганням, — набирає окремого забарвлення. Утрата Грецією незалежності мала б великі наслідки для тих країн, що їх народи в боротьбі за свободу й незалежність мусять подолати великі перешкоди.

Президент Трумен заявив: «Уряд ЗДПА не раз протестував проти насилля й залякування в Польщі, Румунії й Болгарії, бо він добачав у цьому порушення ялтинської угоди. Мені доводиться проте ствердити, що і в інших країнах маємо справу з цілком подібним розвитком подій».

ГЕНРІ БОННЕ, французький посол у США, склав звіт своєму урядові. На фото: Бонне по виході з кабінету прем'єра Рамадье.

(Фото А. Р.)

Дальші слова заяви президента Трумена глибоко зачіпають основи обох згаданих хартій: «В теперішню хвилину світової історії майже кожна нація мусить вибирати між двома життєвими формами. Перша з цих форм спирається на волю більшості і означається вільними інституціями та урядом, що творяться згідно з волею народу, вільними виборами, охороною особистої свободи, свободою слова й релігії та свободою від політичних утисків. Друга має основу в меншості, що накидає свою волю більшості. Вона спирається на терор і насильстві, контролі преси й радіо, несвободних виборах і утисках особистої свободи».

Захід визнає й додержується першої життєвої форми, уважаючи її за однозгідну з атлантийською хартією та принципами ОН.

СХІД РОЗУМІЄ

ці засади інакше і практично додержується другої форми державного й суспільного життя.

Схід, що його репрезентує ССРСР із своїми сателітами, щораз ясніше й голосніше формує свої погляди на світові проблеми й атакуючи захід приходять до висновку, що «диктатура пролетаріату — це «вищий тип демократії». Заходіві кожен тип диктатури й тоталізму нестерпний — капіталістична Америка, соціалістична Англія і соціал-комуністична-католицька Франція рішуче його відкидають. Ця

ІДЕОЛОГІЧНА ВОРОТЬВА

набирає щораз яскравіших і гостріших форм, цілком виразно розділюючи світ на два табори.

Сучасна дипломатія і державні мужі при кожній нагоді підкреслюють небезпеку поділу світу на два табори. Вони, почавши від конференції в Сан-Франсіско, через Потсдам, лондонську, паризьку і нью-йорську конференції до

МОСКОВСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ,

намагаються знайти спільний знаменник до інтересів цих великодержав. Дотеперішні спроби знайти якусь спільну усім розв'язку не дали ніякого висліді, і теперішня московська конференція буде чи не останньою спробою порозуміння. Може останньою й найтяжчою. Знаючи це, міністри закордонних справ США, ССРСР, Англії та Франції першого тижня нарад майже всю увагу присвячували справам не найважливішим і головним, але справі Китаю, Д.П. тощо, немов досліджуючи ґрунт та відсуваючи надалі обговорювання

ПРОБЛЕМИ НІМЕЧЧИНИ,

що в аспекті обох, угорі згадуваних хартій, двох життєвих стилів стає не тільки полем господарської, ідеологічної й політичної боротьби, але може стати кістю великої незгоди.

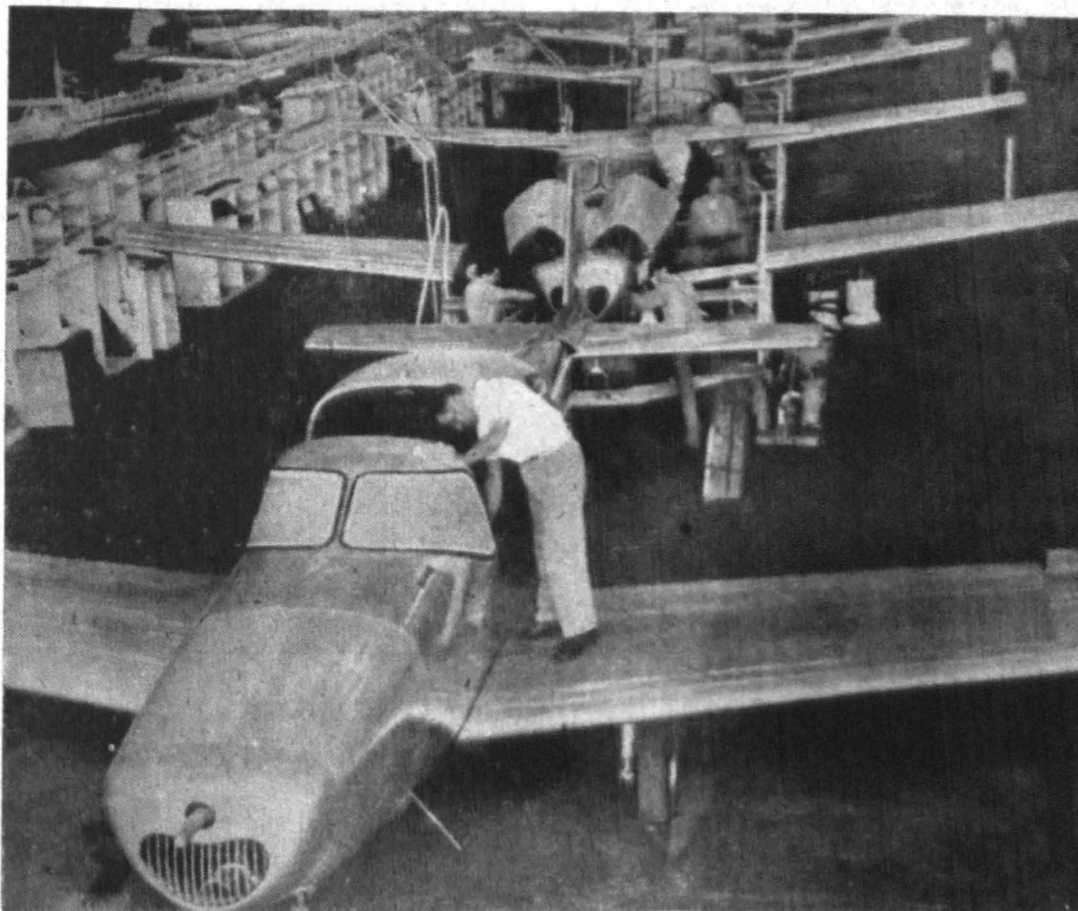
ССРСР хоче зцентралізованої Німеччини, англо-американці — федеративної. ССРСР змагає до накиннення німцям свого розуміння демократії, західні союзники раді б, щоб самі німці еволюційним шляхом збудували демократичну державу. ССРСР обстоює польську анексію німецьких теренів, захід ке-

рується завданням обох хартій. ССРСР шукає підтримки в комуністичній партії Німеччини, західні союзники у протикомуністично наставлених німців. В наслідок цієї боротьби німці відважніше підіймають голову, щораз голосніше вимагають, щораз рішучіше заперечують вину свого народу в підготові й веденні другої світової війни і щораз спільніше виявляють націоналістичні тенденції.

Зрозуміло, що такий розвиток подій викликає у всіх союзників реакції, в кожного з них, очевидно, іншу.

РЕАКЦІЯ В США

на цей розвиток подій виявлена не тільки в промові през. Трумена, але і в заяві голови комісії для досліду протидержавних дій в США. Він заявив у палаті репрезентантів, що американський Конгрес почне незабаром обговорювати закон про заборону існування комуністичної партії в США. Ніщо інше, як почуття відповідальности за долю людства, приневолило державного підсекретаря в американському міністерстві закордонних справ С. Бредена в промові перед студентами заатакувати «тоталітарні ідеології фашизму й комунізму». Він заявив між іншим, що обидві ці ідеології нищать свободу одиниці на користь всемогутньої держави. Бреден підкреслив, що ці тоталітарні ідеології не знають щирости, напр. такі слова як «демократія, свобода та людські права» уживаються в цілком протилежному їх значенні. Він заявив, що спроба здійснити в світі свободи закінчилася невдачею. Сьогодні на світі існує менше свободи, але більше страху та злиднів, як кілька років тому.

Американська авіаційна промисловість у більшій своїй частині перейшла на мирне виробництво. Фабрика в Льюїс-Анжельосі щодня видає на конвейер приблизно по 10 чотириособових літаків для приватного користування. На фото літаки на конвейері. Перша машина майже готова до пробного лету.

(Фото А. Р.)

(Закінчення)

Бульби, спудея Хоми Брута, коваля Вакули, диканської молоді чи двох розсварених навіки друзів Іванів абощо. З моментом, коли українська література виросте й увійде в число світових літератур, Гоголь майже автоматично опиниться в числі наших великих творців і надхненників.

Має цілковиту рацію проф. Дм. Чижевський, говорячи «Про Сквороду, Гоголя й Юркевича, як про типових представників українського національного характеру» («Нариси з історії філософії на Україні», Прага 1931, ст. 14). Перераховуючи типові риси української психічно-духової природи, проф. Дм. Чижевський (поруч із Сквородою, Шевченком і Юркевичем) кожну з цих рис ілюструє також Гоголем.

Які ж ці риси, що ними (за Д. Чижевським) репрезентує Гоголь український психічно-духовий тип?

1. Емоціоналізм (і естетизм), що так високо ставить почуття, вважаючи його навіть за шлях пізнання. 2. «Філософія серця», що, крім інших своїх прикмет, високо підносить позитивну роль підсвідомого «серця» — тієї бездонної психічної основи нашої свідомості. 3. Людина як мікрокосмос, що в своїй сердечній глибині криє все, що є в цілому світі. 4. Ухил до духового усамітнення на певний час у житті і в певних умовах (тимчасовий «духовий манастир» Гоголя). 5. Індивідуалізм, вільнолюбність. Людина, індивід — ця величезна етична цінність — має право на власний індивідуальний етичний шлях («плюралістична етика»). 6. «Мир», а не боротьба між окремими етичними типами та толеранція й справедлива оцінка протилежних думок і течій. 7. Ідеал внутрішньої гармонії людини. 8. Симпатії до інших народів (у Гоголя до італійців). 9. Неспокій, рухливість більш внутрішнього, ніж зовнішнього характеру, здібність до сприймання нового, тенденція до психічної еволюції. (Зв'язана з цим останнім позитивним моментом негативна риса українського типу — хиткість, взаємопоборювання, нахил до руйнування власних і чужих життєвих форм — не властиві для Гоголя).

Ці, досить влучно узагальнені риси українського національного світовідчуження уважний читач знайде і в белетристиці, і в публіцистиці, і в листуванні Гоголя, словом, і в його мистецькому і в особисто життєвому стилі.

Сьогодні, в небезпечний час смертельної боротьби українця за своє фізичне й духове існування, за свою універсальну самостійність і власний розвиток проти інтернаціональної та імперіалістичної загрози, особливо бадьоро, обнадійовально звучать, наприклад, такі думки Гоголя: «Ти забув навіть про властивості характеру кожного народу й гадаєш, що ті самі події можуть однаково діяти на кожний нарід. Той самий молот, б'ючи по склу, розбиває його в порошок, а коли б'є по залізу, кує його.»

«У кожного є своє душевне діло, у кожного відбувається в душі своя велика подія... Ніяк не можна вимагати, щоб хтось занехав себе чи свою власну ціль задля якоїсь нашої думки чи нашої мети, до якої ми поставили собі йти». «Не можна вложити людині того, чого елементів у ній немає, і не можна відібрати чи затемнити, чи перебороти в ній те, для чого є в ній елементи». «Отже, як хочете когось вести, ведіть його по дорозі і то по тій, для якої вже дані йому закладені в ньому здібності: це буде його дорога... Ставши при ділі, людина стоїть на землі. Тільки на землі можна сіяти зерна.»

«Знайди лиш ключ до своєї власної душі; коли ти знайдеш, тоді тим самим ключем

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕОЛОГІЯ БРАТСТВА СВ. КИРИЛА ТА МЕТОДІЯ

(До сторіччя розгрому Братства)

За Катерини Другої, що зліквідувала цілковито державний твір Богдана Хмельницького, на Слобожанщині проповідував апостол правди та науки, що поєднує в своїй особі Діогена і Сократа на християнській засаді та українській стихії. Григорій Скворода, що шукав правди-істини та правди-справедливості і навчав випробовувати та пізнавати себе самого, буде філософську засаду національного самовизначення. На Гетьманщині Григорія Сквороди талановиті учні — Іван Котляревський, що створив літературну засаду українського самовизначення, і невідомий на імення автор «Історії Русів», що подав історичну засаду історичного козацтва, розворушують в українській шляхті прибите по полтавській катастрофі почуття національної та політичної волі, і на тлі традицій Руси-України, під впливом деклярації прав людини та громадянина, що її проголосила революція у Франції, за Олександра I зародився український декабризм, що вимагав для українського народу національної та політичної правди-справедливості. «Товариство з'єднаних слов'ян» складалося здебільшого з декабристів-українців.

одімкнеш душі всіх». (Цитується з листів і творів Гоголя, за Чижевським ст. 92,95).

Причиною падіння Ал-Мамуна, державного мужа, що мав усі дані для цілковитого успіху, Гоголь вважає те, що Ал-Мамун «забув про одну велику істину: що освіта черпається із самого ж таки народу; що освіту нанесену треба запозичати такою мірою, якою вона може допомагати власному розвитку, але, що розвиватися нарід повинен із своїх таки національних стихій. Але для арабів поле подвигів було завалене оцією безплідною чужоземною освітою» (М. Гоголь, т. П. С. П. 1914. Видання Холмупшина, ст. 316).

Гоголь бачив місію України в її межовому становищі між азійським і європейським світом. На Азію він ніколи не дивився очима західного європейця, тобто, як на джерело всілякої дикости й варварства. Колосальні творчі сили минулого й майбутнього бачить він в азійських народів (правда, не у всіх). Азія для нього багатюща «рудня, про яку ледь тільки знають, що вона існує». Роздумуючи над тим, як утворився український світ, він каже:

«І ось склався нарід, своєю вірою й місцем замешкання приналежний до Європи, але тим часом способом життя, звичаями, одягом цілком азійський нарід, в якому так чудно зіткнулися дві протилежні час-

Межі слобожанських учнів Григорія Сквороди виникає ідея увічнити славну пам'ять українського філософа, і року 1805 за чинною ініціативою Василя Каразіна постає Харківський Університет. Як оповідає переказ, з нагоди заснування університету Василь Каразін одержав з Америки від симпатиків науки рідкої породи дубове дерево, що прийнялося на українському ґрунті та розвинулося у Каразіновій садбі на Богодухівщині у могутній дуб, що символізував повільний, але стійкий розвій українського самовизначення.

Григорій Скворода, що трактує життя за філософію, а філософію за життя, викликав в українській інтелігенції потяг до філософії, і в Харківському університеті карпатський українець Олександр Дудрович викладає філософію Фіхте та Шеллінга, що подали філософську засаду до історичного та мистецького романтизму.

А в українському самовизначенні романтика відіграла велику роль.

За Фіхте «Я» становить засаду суцього, а «не Я», тобто зовнішній світ, являє функцію «Я», і за Шеллінгом «Я» та «Не Я» ста-

тини світу, дві різнохарактерні стихії: європейська обережність і азійська лівь та розкіш, прагнення до розвитку й удосконалення і водночас бажання вдати з себе байдужо-зневажливого до будь-якого удосконалення (Арабески. «Погляд на утворення України», там же с. 296). Безумовно, можна в Гоголі шукати предтечу ідей Хвильового про «азійський ренесанс». Хвильовий, до речі, при, всякій нагоді висловлював свої палкі симпатії до Гоголя.

Гоголь шукав ключів до української національної душі. Вона дуже протилежна й контрастна в нього до російської. Гоголь єднає з іншими видатними українськими творчими особистостями його всеосяжний романтизм, як стиль життя й творчості, як мета творчості, пізнання й як спосіб життя. А «внутрішня спорідненість романтики з українською психічною вдачею» (влучно підкреслена проф. Д. Чижевським) здається нам безсумнівною.

Філософія дружби романтиків, яку бачить Д. Чижевський у Кирило-методіївців, яку бачимо ми, особливо в Шевченка, а в наш часи в гуртку Хвильового («Валліте»), найшла в Гоголя своє, може, найкраще формулювання. Згадаймо, його досмертну любов до свого Ніжена і ніженських юнацьких друзів. Його пристрасний заклик берегти, як найбільшу цінність, юнацьку здатність до чистої полум'яної дружби, осяяної високим змістом. почуттями й поривами молодості. Ці почуття й прив'язаність ведуть людину крізь суворе життя до рідного, родинного й національного вогнища.

Яке цілоще значення має традиція цього романтичного культу дружби для нашого розбитого і «зрізничкованого» та розсвареного суспільства, — зайво й говорити.

Поруч з іншими скарбами «духового господарства» Гоголя, цей романтичний культ дружби входить в арсенал української культури, отже в її великий історичний змаг з культурою нашого пірвічного сусіди.

Т. Г. Шевченко.

На березі Тіцино.
Рисунок 1843 р.

Ю. Дзвинч

новлять однакові форми божого чину. Відповідь на загальне захоплення в українській інтелігенції ідеалізмом Фіхте та Шеллінга дало «Дружнє посланіє» Тараса Шевченка.

Якби ви вчилися так, як треба,
То й мудрість би була своя;
А то залізете на небо:
«І ми не ми, і я не я.»

А проте, чужа мудрість, зокрема Гегелева історіософія, що її в Києві викладав Орест Новицький, дає національній свідомості, що зародилася в Харкові, могутнє крило українського месіанізму.

За Гегелем, історію людства визначає еволюція розуму, дійсне є розумним, а розумне — дійсним, і дух світу, що виявляється, перебуває у громадах людства.

«Історія Русів» збудила потяг до української історії, і в Харківському університеті Ізмаїл Срезневський подає романтичний опис запорізької старовини. Іван Котляревський будить потяг до української літератури. У Харківському університеті Петро Гулак-Артемівський та Амбросій Метлинський творять українські поезії. У Харківському університеті здобув наукову освіту та національну свідомість Микола Костомаров, що посідає катедру історії у заснованому року 1833. університеті Св. Володимира.

На посаді ректора Михайло Максимович, що переїхав з Харкова до Києва, культивує у храмі науки романтику українофільства. І в Київському університеті, що перебирає провідну роль у національному відродженні України, здобувають освіту Пантелеймон Куліш, Микола Гулак, Василь Вілозерський, Панас Маркович та інші, що гуртуються навколо Миколи Костомарова.

По успішному закінченні мистецьких студій у С. Петербурзі, де закарпатський українець Юрій Венелін виступив у науковій обороні історичних прав слов'янських народів і поклав у Росії засади панславізму, прибуває до Києва Прометей України, Тарас Шевченко, що висловив у вступі до «Гайдамаків» ідею Юрія Венеліна:

«Нехай житом-пшеницею, як золотом, покрита, нерозмеженою останеться навіки од моря і до моря слов'янська земля.»

Натиск німців викликає опір слов'янства, і «мати городів руських», «откуда пошла єсть руская земля», «откуда пошла єсть руская земля», встає в оборону поневоленних слов'ян та передусім українців, що перебувають у московській неволі.

Восени року 1845. Микола Костомаров, Микола Гулак, Василь Вілозерський, Панас Маркович погодилися заснувати таємно товариство українського та слов'янського відродження та визволення, і Тарас Шевченко подався на Полтавщину благовістити ідею та чин товариства. На Миргородщині, де ще живою була ідея графа Василя Капніста, що шукав року 1792, на Заході визволення України, та де ще живий був чин графів Муравйових-Апостолів, що підняли року 1825. на Правобережжі стяг повстання, Тарас Шевченко знайшов виховану у живій традиції українського декабризму молодь, що радо прилучилася до Прометей України боротися за волю українського народу. Року 1846. у Києві постало Братство св. Кирила та Методія на взір Братства Св. Станіслава, що прогледосило політичне відродження Польщі, і Тарас Шевченко та Пантелеймон Куліш пристали ідейно до товариства, що постановило за мету відродити та визволити український нарід у слов'янській федерації на християнській засаді, за апостольським гаслом: «Пізнайте правду і правда визволить вас». Світовий дух Гегелевої філософії породив у Київському товаристві український месіанізм, що закликає українців до об'єднання слов'ян.

Т. Г. ШЕВЧЕНКО

У КИРГИЗІВ. Сепіа 1848—49 р.

Український месіанізм суттєво вирізняється від месіанізму Третього Риму та Жечи Посполитої, що накидає Слов'янщині тавро Росії або Польщі.

«Книга Битія українського народу», що її написав Микола Костомаров, глаголить: «І не любила Україна ні царя, ні пана, а скомпонувала собі козацтво, єсть то істес братство, куди кожний, пристаючи, був братом других...», і були козаки між собою всі рівні, і старшини вибирались на раді і повинні були слугувати всім по слову Христовому...», і, дивлячись на Україну, так би зробилось і в Польщі, а так і в других слов'янських краях.

Микола Костомаров визначає провідну роль України у політичному відродженні Слов'янщини.

Поневолену Україну боронить збірка поезій «Три літа», що її створив віщий Боян Братства Св. Кирила та Методія. Переяславський договір занастав Москві Україну, і Тарас Шевченко питає:

«Защо боролись ми з ляхами?
Защо ми різались з ордами?
Защо скородили списами
Татарські ребра?»

Осуджує гетьмана Хмельницького: «Ой, Богдане, нерозумний сину! Подивись тепер на матір, на свою Вкраїну».

Оголошує Петра Першого та Катерину Другу за ворогів України:

«Це той Первий, що розпинав нашу Україну.
А вторая доконала вдову-сиротину.»

Благає Бога побороги найлютішого ворога, Москву:

Поможі нам, ізбави нас
Вражої наруги:
Поборов ти першу силу,
Побори і другу,
Ще лютішу.

І кличе до українського панства, що пристало на покріпачення українського народу:

«Обніміте ж, брати мої,
Найменшого брата...»

та до земляків, в Україні сухих:

«Обніміться, брати мої!
Молю вас, благаю!»

Тарас Шевченко пророкує:

«Встане Україна і розвіє тьму неволі,
Світ правди засвітить...»

І заповідає:

«Як понесе з України
У синєє море
Крив ворожу... отоді я
І лани, і гори —
Все покину і долину
До самого Бога
Молитися: а до того —
Я не знаю Бога.»

Глибоко релігійний поет, що наслідує Григорія Сковороду, бунтує за Україну, навіть супроти Бога.

Національна ідеологія Братства Св. Кирила та Методія, що її висловили Шевченко та Костомаров, стоїть поза партіями, поза клясами, навіть поза епохою, що її російський поет Олександр Полежаєв змалював у відомому вірші:

И штоф очищенной
Все покину і долину
Лбом в полюс упершись,
А пятами в Кавказ,
Спит непробудним сном
Отчизна Русь святая.

За Миколи Першого в Росії «плутали любов до батьківщини з виконанням заряджень уряду і навіть просто начальства. Жадних «критик» у цьому останньому розумінні не дозволялося...» Натомість в Україні гаряча любов до української батьківщини привела до революційної критики царського уряду.

Ідеологія Кирило-Методієвського Братства національна, а проте її побудовано на вічній правді-істині та правді-справедливості християнського гуманізму і тому вона пережила століття. Той, хто йде за Христом, мусить любити свій нарід та свій край, а любов до ідеї дає відвагу до чину.

3. березня 1847 року третій відділ власної Його Величності Канцелярії почав ліквідацію Братства св. Кирила та Методія, проте він прогавив братчиків, що перебували на Миргородщині, Переяславщині тощо. Братчики, що лишилися на волі, зберігали національну ідеологію Братства, поширили полум'яні слова поета, що пішов у неволю.

Проф. Б. Шершевицький.

ПІД НІМЕЦЬКОЮ ОКУПАЦІЄЮ

(Спомини редактора)

В роки окупації України 1941/44 в боротьбі проти німецьких окупантів особливо велику роль відіграло друковане слово. У своїх спогадах хочу подати обставини, при яких довелося працювати в ті роки.

З початком німецько-радянської війни провід українського запілля ОУН-самостійників послав на цю ділянку роботи свої кращі сили. Підпільники мали завдання опанувати технічні й матеріальні засоби друкарень, видавництв, паперових склепів, що перед тим були у ворожих руках. Ще на вулицях міст точились бої, а українські підпільники в захоплених ними друкарнях друкували відозви, листівки, брошури й плакати, звертаючись до українського народу. Інші друкованим скарбом навантажували вози, брали наплечники і йшли розповсюджувати ці видання по містах і селах України.

Підпільники розкривали українському народові очі на справжні цілі «визволителів». Так за короткий час майже в цілій частині окупованої німцями території України засоби друку опинилися в руках українського запілля або в тих, хто інтуїтивно став по стороні визвольної боротьби українського народу.

Більш сприятливі обставини для ОУН-самостійників у переведенні цих заходів склалися на Правобережжі, головню в південній його частині.

Опанувавши таким чином друкарні й пресу, українське запілля тут максимально використало сприятливий момент перших днів окупації (коли ще не було суворої цензури) для широкої легальної пропаганди самостійницьких ідей серед населення та для друку запільної літератури. Одразу ж із друкарень була вилучена частина технічних засобів для розбудови технічної бази пропагандивних осередків конспіративної сітки.

До тих пресових органів, які випадково потрапили у ненадійні або ворожі українцям руки, були надіслані спеціальні люди, що мали завдання навести там порядок.

Пригадую, як з міста Б. до моїх рук потрапила газета. Було це в кінці 1941 року. На одній з її сторінок була надрукована велика стаття (українською мовою) під наголовком: «За єдину і неподільну Росію». Негайно до редакції цієї газети поїхали довірені люди і встановили, що автором статті був редактор цієї ж газети, колишній російський білогвардієць (між іншим, він носив виключно українські вишиті сорочки). Після вияснення тих справ непрошеному редакторові «порадили» не цікавитись українськими справами і він пішов з посади.

Згодом, коли німці настановили його головою цього міста, нові працівники редакції були заарештовані гестапом і зникли невідомо куди.

Період легальної пропаганди тривав недовго — 3—4 місяці. З настановленням Райхскомісара для України, німецькі урядовці запровадили суворий нагляд над усім українським життям, і особливо над друкованим словом. Одночасно з цим вивозили на поверхню ті люди, що до цього часу сиділи тихо, очікуючи слушного моменту «перевешати самостійників». Серед них були як агенти попереднього окупанта, так і рештки колишньої царської трухлявини. Тепер вони наввипередки доносили німцям

про діяльність українських «самостійників», які хочуть України, тоді як вона мусить бути німецькою. Напочатку одверту антиукраїнську пропаганду ці типи вести не наслідувались. Однак, проявляли активність у намаганні захопити українську пресу до своїх рук.

Згодом, коли виявилось, що німці до всього українського ставляться вороже, ті ж типи повели неприховану пропаганду за «єдиную і неделімую». Тепер вони намагалися не лише захопити до своїх рук українську пресу, але й зрусифікувати її. Окупанти, вбачаючи небезпеку з боку пропаганди українських самостійників, взяли за українське друковане слово. На початку 1942 року редакції українських газет одержали з міста Луцька розпорядження щодо «напрямку й правних можливостей української преси» на теренах Райхскомісаріату для України.

Після цього наказу запроваджено сувору цензуру, розміри газет зменшено, тиражі урізано. У наголовках заборонено вживати український герб. Жадної української преси з закордону (навіть з Галичини) на східні землі України не допускалося. Натомість російську газету, що виходила в Берліні, «Новое Слово» вони самі спроваджували на Україну військовою поштою. Її також було дозволено продавати в кіосках та приймати на неї індивідуальну передплату.

Українське культурне життя завмерло. Театри були зрусифіковані, навчальні заклади зачинені. Студентів і учнів масово вивозили на примусові роботи. Українська преса зазнала перших ударів окупанта. У 1942 році в місті Києві були знищені гестапом редактор газети «Українське Слово» І. Рогач і кілька співробітників. Та в основному українська преса трималась далі непохитно.

Хоч умови цензури не дозволяли писати народові правду, та дякуючи тому, що видавництва у своїй більшості були в

твердих українських руках, до неї не мала масового доступу ворожі українству елементи.

Провокатори й зрадники на посадах редакторів, типу Штепи в Києві та Островського в Дніпропетровську, що намагалися збити український народ на манівці, не мали успіху.

З посиленням нагінки на українську легальну пресу пропаганда самостійницьких ідей перейшла цілком у запілля. У легальній пресі використовувалося лише такі обставини, при яких бодай хоч між рядками народ міг розуміти своє становище. Пригадую кілька моментів з роботи в тих умовах.

У 1942 році у місті Х. німці заборонили свято з нагоди днів Т. Г. Шевченка, а рівно ж і написати бодай кілька рядків про великого українського поета у місцевій газеті. Все ж, не зважаючи на це, у черговому числі часопису в статті про завдання школи було написано кілька слів про Т. Г. Шевченка, а статтю закінчено словами: «У своїй хаті своя правда і сила і воля». Пізніше автор цієї статті був заарештований Гестапом, де йому цитовано ці місця та закинуто підбурювання українського населення проти німців.

Іншим разом з наказу окупантів на сторінках газети було надруковано одну з промов Гітлера. Ті рядки промови, де він говорив, що «лише в боротьбі нація зможе здобути собі право на життя», були надруковані грубим шрифтом. Цим редакція мала на меті підкреслити, що ці слова насамперед стосуються до українців.

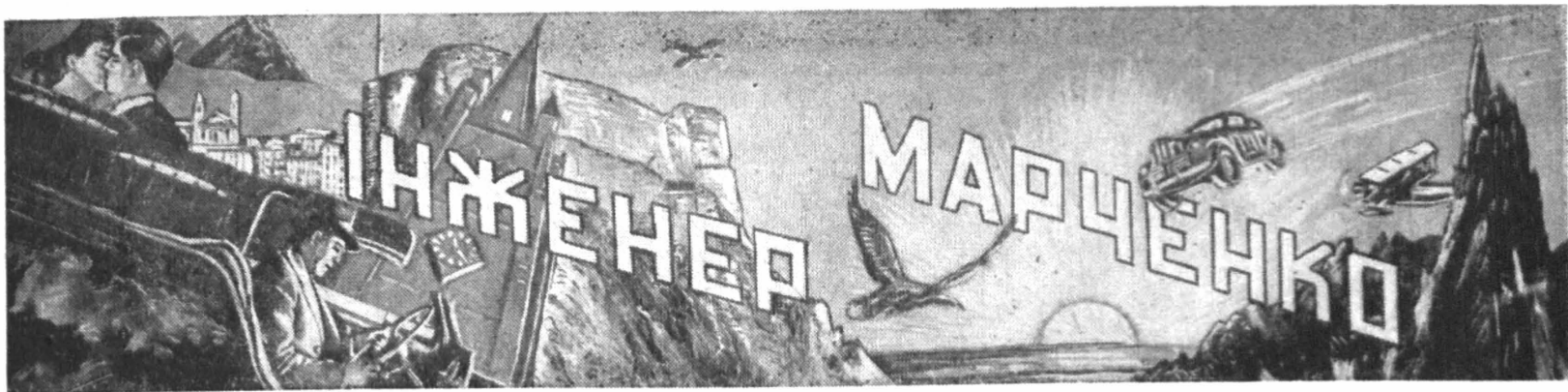
Про справжній стан життя, в якому були українці на примусових роботах у Німеччині, на початку мало хто знав. Натомість запілля про це було добре поінформоване. Йшло тільки про те, щоб довести про це й до широких народніх мас. Саме в той час на сторінках газет з наказу німців вміщувалося відозви до місцевого населення із закликом їхати добровільно на роботу до Німеччини. І ось до цих відозв працівники газет дописували кілька рядків з наміром, щоб люди звернули увагу на їхній явно комедійний зміст та зробили з того бажані висновки.

(Закінчення на стор. 12)

Т. Г. ШЕВЧЕНКО

В ГУСТИНІ ТРАПЕЗНА ЦЕРКВА. Сепія 1845 р.

М. Бондаренко
Фантастична повість

ЗМІСТ ПОПЕРЕДНІХ РОЗДІЛІВ.

Інженер Марченко прибув до великого американського міста, де мешкає його кохана Люба Сірківна. З нею він не бачився вже кілька років. В готелі, де він спинився, Марченко зустрів свого переслідувача містера Вуда — представника однієї фірми, що хоче за всяку ціну здобути таємницю винаходу інженера. Поява Люби перервала розмову.

Закохані поринають у спогади. Марченко розповідає про свої пригоди в Європі, про незвичайну знахідку на горіщі зруйнованого будинку, про чудесний винахід — вібратор, що дає силу заволодіти світом.

В гушавині південно-американського пралісу Марченко збудував таємну лабораторію. Там він працює над проблемою використання атомової енергії.

(Продовження)

Я негайно замовив своєму механікові зробити описані прилади. Як вібратор та вібропістоль, вони діяли бездоганно. Виготувавши потрібні рисунки, я замовив там потужну апаратуру, що мала діяти за тим принципом, — під маркою нового типу радіоприймача. Коли я одержав замовлений апарат, людина, що завідувала електричною, робилася непотрібною — бо непотрібною стала електрична. Я відіслав електрика, давши йому на дорогу кругленьку суму, що гарантувала його дискретність. Електричню заступила невеличка скринька, що не потребувала навіть спеціального нагляду.

Мосю давньою мрією було збудувати машину, що поєднувала б у собі всі властивості літака, самохода чи підводного човна. Здійснення цієї мрії упиралося в непереможну перешкоду — відсутність легкого, але потужного мотора. Та, маючи в своїх руках невичерпні джерела енергії і легкі електромотори, я міг узятись до праці. Потім я покажу тобі мій «всюдихід», а зараз оповім про нього коротенько. Хочеш? ..

За вихідну точку був мені сучасний об'їзний самохід. Треба було тільки надати йому здатності поринати у воду та здійнятися в повітря. Перше було легко зробити, — герметична конструкція, місце для напускання води та пропелер позаду.

Другого я міг досягти кількома шляхами: Керуючись принципом будови літака, принципом автожира чи там ще ракети. Але я вибрав щось інше, а тому мій всюдихід може літати, як муха: вгору, вниз, вперед, назад і навіть убік.

Коли я хочу злетіти, з кожного боку всюдихода висовуються по десять коротких веслоподібних крилець. Описуючи в русі своїми кінцями тракторії, що нагадують своєю формою число «8», вони утворюють потрібну підймальну силу. Змінюючи розмір та форму вісімки, я можу міняти напрям та швидкість лету...

Та ти, я бачу, нічого не розумієш, — похитав головою Марченко.

— Розумію, Іво, — запевняла Люба, — тільки до чого оті вісімки?

Іво мовчки витяг у неї з торбинки рурочку зі шпінкою. Люба цікаво чекала, що з

цього вийде. Він спіймав муху і поставив на її крильцях по маленькій червоній плямці.

— Дивись, — промовив він. Люба підійшла ближче.

Марченко тримав за лапки муху, що з дзизчанням силкувалася вирватись. Коли вона робила більші зусилля, крильця рухалися так швидко, що їх не було видно, а натомість дві червоні «вісімки».

— Тепер розумієш?

— Розумію: вісімки — це шлях, яким рухаються кінчики крилець...

Марченко оповідав далі:

— Щоб не гаяти дарма часу, я взявся до дрібних винаходів, що їх уможлилювала легка для транспортування атомової енергії. Між іншим, тоді я зробив цей перстень, що в мене на пальці. Насправді — це не перстень, а електрична ліхтарка. Розробив також примітивний пристрій для ogrівання електрикою убрання, що дає змогу в найлютіші морози ходити без важкого зимового плаща.

Одержавши від Форда частини, я взявся до монтування всюдихода. Це не зайняло багато часу, за тиждень я вже міг почати випробовування.

Відразу довелось пустити в хід літальну частину, інакше довелось би прокладати шлях вібратором — як я вже згадував, навколо лабораторії стояв густий тропічний ліс. Поволі перевів важіль на положення «літ» і пустив рушій. Всюдихід беззвучно відірвався від землі і повис на висоті кількох десятків метрів. Мій механік захоплено галаснув унизу.

— Скоро повернуся, — гукнув я до нього і пустив машину вперед. За хвилину моя лабораторія сховалась за морем зелені.

Всюдихід був напрочуд слухняний, найменше так показав він себе в повітрі. Крім того, я з приємністю відмітив, що тільки при дуже швидкому вдивлянні можна було помітити якісь блискотливі поверхні з боків машини, самих же крилець зовсім не можна було розрізнити. Це пояснювалося великою швидкістю їх руху.

— От, якби хтось побачив мене знизу. Напевне, думав би, що божеволіс, — де ж бо чувано, щоб цілий самохід тримався в повіт-

рі без опори, — майнула в голові весела думка.

Поворотливість всюдихода була випробувана в усіх можливих напрямках. Я полетів додому. Механік, не тямлячись від захвату, кинувся тиснути мені руку...

Я почав часто робити повітряні прогулянки. Найбільше мені подобався літ понад самими верхівками дерев. Я часто зупинявся над яким-небудь розлогим столітнім велетнем, що на його гіллі засідала ціла банда мавп, і спостерігав їх поведінку. Мавпи затихали, цікаво стріляючи очима в бік всюдихода. Потім найвідважніші з них робили спроби дістатися до інтригуючої речі, а коли це не щастило зробити, починали шпурляти всяким ломаччям, піднімаючи при цьому страшений вереск... Іноді я збивав вібропістолем з дерева плямистого леопарда, що крався до здобичі, або зрізував голову велетенській змії, що грілася на верхов'їтті проти сонця.

Нарешті, одного дня я визнав, що літальна частина всюдихода випробувана вже достатньо, що на неї цілком спокійно можна покладатися. Треба було перевірити інші частини, тому я вирішив летіти до Ріо-де-Жанейро. Ця мандрівка давала мені змогу спочатку випробувати, як довго може летіти всюдихід із максимальною швидкістю, а потім спробувати його на землі та воді.

Мої найкращі сподівання виправдались: всю дорогу я мчав із швидкістю понад сімсот кілометрів на годину. Цього мені було більше, як досить. На безлюдній автостраді, що вела до Ріо, я спустився, і скоро мою «лімузину», що мало чим різнилася від інших самоходів, можна було бачити на вулицях міста. Але навряд, щоб хоч один із них був такий безшумний, як мій.

Виявилось, що автострада, де я спускався, була не зовсім безлюдною. Коли я обїдав, до мене підійшов невеличкого зросту чоловічок і промовив:

— Дозвольте познайомитись: Вуд, Джемс Вуд, технічний директор самоходової фірми Брерга.

Я мав нерозважність назвати себе. Він швидко заторохтів:

— Містере Мерчія (і досі я не терплю цієї англізації мого прізвища). Я мав змогу

бачити Вашу машину в повітрі. Скажу коротко: це надзвичайний винахід. Я пропоную вам 50 тисяч доларів і місце головного інженера фірми за Ваш патент...

— Пане Вуде, — перебив я його. — Дуже вдячний за пропозицію, але з деяких причин не можу її прийняти.

Поперше: ані гадки не маю опатентувати цю конструкцію, подруге: грошей я маю більше, ніж Ваша фірма; потретьє: не маю найменшої охоти продовжувати цю розмову з Вами.

З цими словами я скочив до кабіни всюдихода.

Вуд спробував догнати мене своїм самоходом, але, збільшивши напругу в моторі, я легко відв'язався від нього.

Про гроші я не брехав. Під час однієї прогулки над дикими скелями Анд я зауважив якісь будівлі в долині. Підлетів ближче... Перед моїм зором розляглося місто мертвих. Недавній землетрус винищив, а частково розігнав мешканців...

Даремно я літав низько над руїнами, — крім диких кіз, я не бачив там живих істот. Мабуть, тут був виселок золотошукачів, бо майже скрізь були розсіпані самородки золота. В одному льоху я знайшов цілі короби золота, приготованого до відтранспортування. Менше як через годину я переїздив колосальне багатство до своєї резиденції.

Іво спинився і запитливо поглянув на Любу.

— Думаю, що тепер уже треба зробити перерву.

— Чому? — невдоволено скривилась дівчина. — Може, знов скажеш, що мені обридло слухати.

— О ні, я бачу, що ти ладна слухати хоч ніч. Але я прошу помилування — я не звик до таких довжелезних розмов. Та й твої дома, мабуть, непокояться.

— Про це не турбуйся: я на всякий випадок сказала, що ночуватиму сьогодні у Мері Ровсон... пам'ятаєш, така струнка брунетка.

— Це та, що весь час оповідає анекдоти. Пам'ятаю, звичайно. Слухай, якщо ти сьогодні «ночуети у Мері», то може б, ми пішли десь потанцювати. Але наперед мусимо щось їсти. Я вмираю з голоду. А ти?

— А я вже вмерла, — засміялась Люба і закутилась по хаті, наспівуючи вальса. — Тільки швидше, ми ж так давно танцювали разом...

— Ну, я взагалі кілька років не танцював, сказав Марченко і подзвонив. — Коли б тобі не довелося червоніти за такого ведмеда, як я...

— Ведмідь, ведмідь, — сміялася Люба і тормосила його на всі боки, — ти, мабуть, і кусатися умієш.

— А як же, — серйозно відповів Марченко і, раптово схопивши її в обійми, почав цілувати.

— Пусти, ведмедю... загривеш, — задихаючись від сміху, оборонялась дівчина. У дверях почулося дискретне покашлювання льокая. Вона, засоромлена, вирвалася від Марченка і пурхнула до іншої кімнати.

Замовивши вечерю, Марченко закурился. Люба повернулася і з таємничим виглядом навшпиньки підійшла до нього.

— Іво, там хтось є. Я чула ходу...

— Де? — стрепенувся той. Потім, згадавши, зареготав. — Чекай я тобі покажу того звіря.

Витягнувши з кишені ключа, пішов до другого покою. Встромивши ключ, завагався на хвилину. «А втім, чим я ризикую. Так чи так, скоро про мене всі знатимуть» — подумав і випустив свого бранця. Люба

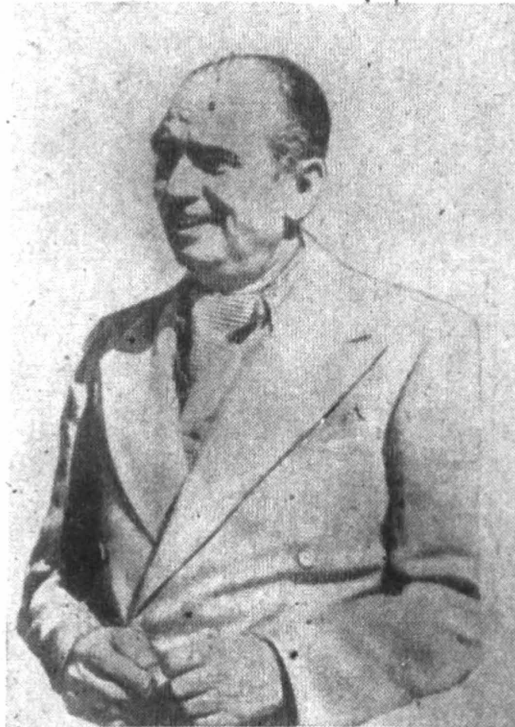
зацікавлено дивилася на маленького чоловічка, що стояв поруч Іво. Слід від «розмови» з Марченком збільшував і без того комічний вираз його обличчя.

— Дозволь рекомендувати тобі пана Вуда, директора фірми Бреґга... Пане Вуд, це моя наречена, Мод Ґрей.

Вуд промурмотів щось про приємність, яку він відчуває, і зпід доба поглянув на дівчину, що ледви стримувалась, щоб не сміятись.

— Ну, а тепер мій пане, можете зникати. — Вуд не затримувався ні на мить.

— Це той тип, що мене весь час переслідує, пояснив Марченко і, посміхаючись,

... Я пропоную вам 50 тисяч доларів і місце головного інженера...

додав: «Думаю, що він більше не прийде із своїми пропозиціями.» Повечерявши, щаслива пара поїхала всюдиходом до нічного дансінгу, де вони танцювали п'ять років тому.

11.

— Лю, чи твій батько знає, що я повернувся? Всудихід спинився перед неосвітленою заміською віллою Сірка, чи то пак, Бенджаміна Грея.

— Ні, а що?

— Тоді не кажи покищо. Я хочу зайти сам до нього, несподівано.

— Зараз зайдеш? — зраділа Люба.

— Ні, завтра або позавтра... Слухай, а може б ми завтра вибрались на прогулянку? Хочеш, я повезу тебе в гори? — він махнув рукою в той бік, де мали зніматись Кордільєри.

— Алеж туди далеко, це займе кілька днів...

— Ти не довіряєш моему всудиходу!

Соромливий поцілунок на прощання, і дівчина зникла за дверима, а Марченко поїхав до себе.

На порозі готелю на нього чатував Вуд. Видно, вчорашню розмову він не прийняв поважно і тепер знову намірювався атакувати Марченка.

— Бачу, пане Вуде, що Ви знову хочете щось пропонувати, — удавано тяжко зідхнув Марченко.

Вуд задоволено відмітив про себе цю ознаку близької капітуляції.

— Що ж, поїдемо до Вас — продовжувала «жертва». Заждіть хвилинку. Я зараз під'їду самоходом.

В кабіні Вуд цікаво роздивлявся. Марченко глузливо стежив за ним.

— Як Вам подобається їзда? Ви й не уявляєте собі, дорогий Вуде, як дорого обійдеться Вам ця приємність.

— Я хоч зараз готовий платити, — заметушився Вуд.

— Заждіть, поки приїдемо на місце, — похмуро вибуркнув його співрозмовник.

Марченко ввійшов слідом за Вудом до його кабінету.

— Ага, то Ви й балькон тут маєте. Це добре. Вуд глянув здивовано. Очі Марченка холодно блиснули.

— Пане Вуде, чи пригадуєте нашу вчорашню розмову? Я попереджував Вас про деякі можливі наслідки Вашої настирливості. Зараз переконаєтесь, що це не були жарти, — сухо закінчив він і вийшов на балькон.

— Містере Мерчін!... — кинувся Вуд.

Але той не слухав його. Вийняв з кишені невеличку річ і приклав до уст. Коли він заговорив, голос його, підсилений у десятки разів, було чути по всіх закутках виробні.

— Галло, увага! Наказую всім робітникам та технічному персоналові за десять хвилин зібратися перед будинком дирекції...

Навколо всюдихода юрмилися люди. Робітники розпитували один одного, що сталося. Деякі, зауваживши дивну конструкцію машини, спробували познайомитись із нею докладніше; але болючі вдари електрики навчили їх, що краще буде обмежитись лише оглядом.

— Панове! — гукнув Марченко, уже без посилювача. Зараз Ви побачите цікаве видовище. Прошу дивитися до машинового корпусу.

У нього в руках з'явився вібропістоль. Скерувавши його на будівлі виробні, він почав ним поволі рухати. На очах онімелих з дива й ляку робітників величезна будівля почала розсіпатись.

Вуд блідий, як смерть, з тихим зойком похилився на балюстраду.

— Життя я покищо Вам дарую, — тихо сказав Марченко і швидко збіг униз сходами до свого самохода. Вуд непритомними очима дивився, як під впливом, таємничої сили розкилилась юрба, пропускаючи того, хто зробив його банкротом.

Після від'їзду всюдихода на подвір'ї довго панувала тиша; її порушувало тільки падання уламків там, де кілька хвилин тому були будинки.

12.

— Я завжди казав, що ти слух'яна дівчинка, — почувла Люба, коли підійшла до всюдихода, розплатившись із таксівою.

— Що в тебе там на заднім сидінні? — поцікавилася вона, коли вони поминули вже останні міські будівлі.

— Мій багаж, — відповів Марченко. — З деяких причин я не можу більше лишатись в місті, принаймні в тому самому готелі. Не турбуйся, Лю, ввечері я відвезу тебе додому, — додав він, помітивши зляканий вираз на личку в Люби.

Заспокоєна дівчина почала оглядати вигідну кабіну. Коли вона знову глянула у вікно, то скрикнула з жаху та захвату: шлях, що ним щойно їхав «самохід», швидко провалювався вниз...

Наче підтримуваний чарами, всудихід линув у повітрі в напрямі до далеких Кордільєрів, набираючи швидкості...

Всудихід спустився так само м'яко, як і злетів. На мальовничому виступі скелі вони розташувались. Марченко хазяйнував біля

валізи з харчами, готуючи немудрий полудень.

Проквітнувши останній сандвіч, він вигідно витягся на траві.

— А тепер, Лю, якщо хочеш, я розказуватиму далі...

Будьте певні, Комісар: коли моя дочка знає щобудь...

Люба кивнула головою, не відриваючи погляду від маленького жучка, що мандрував по стеблині біля неї.

— Ти вже знаєш, як я відв'язався від того осоружного Вуда в Ріо-де-Жанейро...

— Іво, що ти накоїв, скажи... — тихим голосом озвалась Люба. Він аж тепер звернув увагу, що вона була схвильована.

— Я накоїв! Що, коли? — спробував він удати нерозуміння.

— Скажи, не жартуй, — благала дівчина.

— Завтра про все дізнаєшся з газет, — викручувався Марченко, але потім не витримав і оповів про останню зустріч з Вудом.

— Навіщо ти зробив такий жорстокий вчинок? — промовила вона докірливо після довгої мовчанки.

— Як? — спалахнув Іво. Як ти можеш це казати, не знаючи моїх намірів!

— Що, може, це був перший крок до трону «Володаря Світу»? — глузливо запитала Люба. Але почувши рішуче «так», вона глянула на свого коханого майже злякано.

Знову запала прикра мовчанка. Нарешті, Іво витяг з кишені якусь річ, подав її Любі.

— Ну, годі, не будемо сваритись. Поглянь краще, який подарунок я маю для тебе...

Дівчина рішуче не хотіла дивитися. Проте, за кілька хвилин цікавість перемогла, і вона взяла з рук Іво гарненький перстеник з великим прозорим самоцвітом.

— Що це за камінь? — промовила вона і останні сердиті нотки зникли в її голосі, як зникають за обрієм відголоси грози.

Замість відповіді Іво покрутив камінь, і він спалахнув сліпуче-білим світлом. Люба сплеснула в долоні, як дитина, побачивши гарну іграшку.

— Ти справді даси мені цей чудовий ліхтарик? Це той, що ти про нього оповідав?

— Ні, — відповів Іво, — це зовсім інша конструкція. Тут є своєрідна динамомашинка-аккумулятор, що не має нічого спільного з атомовою енергією. Хочеш я поясню тобі, як вона зроблена, і що треба робити, щоб світло не слабало.

Іво витяг записник та перо.

Я використав явище зникнення електричного опору в дроті при температурах, близьких до абсолютного нуля — 273° холоду. Дивись, — і він швидко нашікував схему.

Перстень складається з кількох шарів. Осердя — моташка з тоненького дроту. Вона оточена шаром плинного гелію, що має дуже низьку температуру. За шаром гелію йде ізоляційний шар і, нарешті, шар золота. Кінці моташки сполучені з жарівкою, зробленою у вигляді брилянту. Оце і вся премудрість. Щоб ліхтарик почав діяти, досить просунути через перстень оцей магнет, — він дав Любі невелику циліндричну паличку. Коли світло ослабне, а це може статися через місяць, операцію з магнетом треба повторити. Зрозуміла?

— Тільки останнє. Люба наділа перстень на палець і знову замовкла. Іво неспокійно дивився на неї.

— Чому я так тебе люблю? — задумливо спитала дівчина. Здається, що коли б ти був навіть найбільший злочинець у світі, то й тоді б я не розлюбила...

Марченко мусів був дати слово, що без крайньої потреби не вживатиме своїх «пекельних речей».

13.

Марченко не помилився, коли казав, що Люба незабаром читатиме про його «подвиги» в газеті: уже в ранішніх виданнях з'явилася стаття під наголовком «Куди дивиться поліція». Газета наводила розмову свого кореспондента з високоповажаним містером Вудом. Оповіді з відповідними прикрасами, хоч сам по собі, випадок був уже цілком фантастичний, про нещастя з Вудом, автор статті зробив логічний висновок, що такі люди, як Мерчін, загрожують безпеці не тільки приватних громадян, а навіть цілої держави. Стаття закінчувалась надією: поліція зуміє покласти край сваволі божевільних індивідів. «Бо чи ж наважилась би нормальна людина на такі вчинки, навіть маючи то того змогу. Безумовно, Мерчін — божевільний, опанований манією злочину». Так резюмував автор статті, що не забув також висловити своє співчуття Вудові.

Може, ця стаття й не звернула б уваги громадськості на скромну, як характеризував себе Марченко, особу. Але на другий день з'явилася зовсім неймовірна заява якогось фермера з передгір'я Кордільєрів: він бачив велетенський самохід, що летів у повітрі в напрямі до гір. «Самохід зовсім не мав крил чи ще чогось іншого, що могло б його підтримувати в повітрі», — запевняв очевидець.

Цього було вже забагато для легковразливих репортерів, що зразу пов'язали між собою обидва випадки. Газети зарясніли здогадами про особу Марченка та його машину. Наслідком цього державний комісар безпеки Моррісон вирішив особисто дослідити цю справу, що здавалася такою таємничою.

— А втім, — казав він своєму заступникові, вибираючись у дорогу, — тепер усе можливе. Техніка так шалено йде вперед, що я скоро взагалі втрачу здібність дивуватися. Навіть коли б мій пес почав мені говорити «добридень» або з'явилися сповіщення про людей-привидів, чи ще якесь чортівня...

14.

Моррісон ствердив на місцях, що обидва згадані в газетах випадки були реальними. Це міняло характер справи в його очах. Зібравши весь можливий матеріал, який міг би допомогти йому у праці — це були описи всюдихода і особи Марченка, зроблені Вудом, порт'ером та фермером, — він із запалом взявся розшукувати «негідника», як він у думці називав порушувача порядку.

Довгий час успіхи були такі нікчемні, що комісар почав сумніватися, чи варто продовжувати працю. Може б він і махнув на всю історію рукою, коли б не трапився випадок,

що повернув йому надію. Вуд, який трохи оговтався після пережитої катастрофи, згадав, що Мерчін має наречену, «яка зветься... хвилиночку... так, цілком певно — Мод Грей».

Негайно Моррісон помчав до бюро всім відомого банкіра Бенджаміна Грея.

Старий статечний Грей ввічливо здивувався, коли комісар пояснив йому мету своєї візити.

— Єдиний інженер Мерчін, аліас Марченко, про якого я міг би щось оповісти, загинув більш як п'ять років тому...

Та коли Моррісон пояснив йому дійсний стан справи, банкір сторопів.

— Як, комісаре, Мерчін живий! Моя Мод має з ним щось спільного!... Та хіба ж я міг припускати, що бандит, про якого кричать газети, і колишній поклонник моєї доньки — та сама особа! А Мод мені нічого й не сказала...

Та він скоро опритомнів.

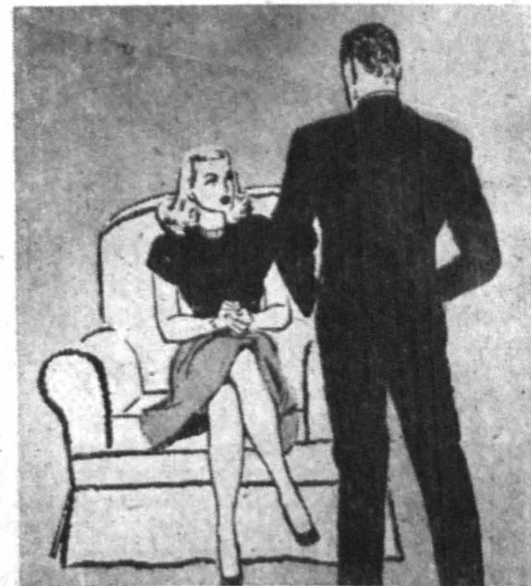
— Будьте певні, Комісаре: коли моя дочка знає щобудь про Мерчіна, я зумію від неї дізнатися...

— Я б сам хотів поговорити з нею, — почав Моррісон, але той запевнив його, що це цілком зайве.

15.

Люба, коли батько покликав її до себе, відразу здогадалася, про що буде розмова. Правду кажучи, вона сподівалася цього вже кілька днів.

Після прогулянки вона не мала жадних відомостей про Іво. Газетний галас навколо нього викликав у неї уявлення всяких нещастя, що могли трапитися з коханим. В домі скоро помітили її незвичайний стан,

... Дочка справді сказала йому все, що знала про Марченка.

викликаний страхом за Марченка, але їй вдалося відвести підозри від себе вигаданою хворобою.

Розмова з батьком заспокоїла Любу. Видно, з Іво нічого не сталося, коли його ще й досі розшукує поліція. «Та й як я могла хоч на хвилину припускати щось подібне», — думала вона, пригадуючи оповідання Марченка.

Грей не помилявся: дочка справді сказала йому все, що знала про Марченка; та ці відомості не полегшили справу. Навпаки, комісар Моррісон зробив з них логічний висновок, що навряд чи пощастить йому колись зловити «негідника». Проте, покладаючись на мінливість у світі, розшуків він не припинив.

(Продовження у наступному числі)

АРГЕНТИНСЬКІ ДЕРЖАВНІ ДІЯЧІ. Сидять зліва направо: міністер зовнішніх справ Хуан Атіліо Брамуглія; міністер внутрішніх справ Борленгі; президент генерал Перон та його дружина.
(Фото А. Р.)

(Закінчення)

Пригадую слова однієї такої дописки:

«Українці! До транспортів, якими вас везуть до Німеччини, німці причіплюють вагон з борщем і варениками. Роблять вони це для того, щоб українські робітники мали свою страву в Німеччині».

Ризикуючи часто особистим життям та життям своїх родин, працівники пера словом і ділом боролися проти загарбників української землі. Рівнобіжно з цим запілля провадило свою виразну протинімецьку пропаганду. Не раз українській легальній пресі доводилося забирати голос і в церковних справах.

Як відомо, німецькі окупанти не мали і в гадці допустити до життя Українську Автокефальну Православну Церкву. Попередник німців перетворив церкви на східній Україні на склепи, клуби, лазні тощо. Рецткі духовенства, що лишилися живими в більшості своїй за два десятки років утратили в поважних розмірах інтелектуальні, а часом і моральні цінності. Не дивно після цього, що населення, яке на початку було захоплено упорядкуванням храмів, незабаром опинилося на роздорозжі. З одного боку українці зустрілись з Українською Автокефальною Православною Церквою, яку переслідували німці, а з другого боку з московською автономною церквою, яку в східній Україні німці підтримували. Дивувала українське населення й поведінка тих духовників, що були занадто прихильні до німців або славили московського «царя-батюшку».

Для прикладу хочу згадати місто Х., де населення складалося на 83% з українців. проте дозволу на відкриття української церкви німці не дали, натомість були відкриті 4 церкви російські. Такого стану українська преса стерпіти не могла і вже в перші дні німецької окупації зайняла становище оборонця прав Української Церкви. Це привело до того, що німці намовлені російським духовенством м. Х., одного дня скликали в міському соборі збори парафіян. На збори архимандрит О. (за советів був рахівником) запросив представників української інтелігенції, урядовців Миської Управи, працівників місцевої газети тощо. З німецького боку були присутні комендант

міста, міський комісар та кілька гестапівців. На думку архимандрита, кілька підготовлених парафіян мали б виголосити промови проти української Церкви, і німці відразу покладуть край домаганням українців.

Збори відкрив сам архимандрит. Він виголосив кілька слів з упаданням до ніг «визволителів». Після нього взяв слово «господін» К., що, здійнявши руки до неба, пустив сльозу і тремтячим голосом промовив: «Господа, руский язык у Церкві єго язык священний, а на українском языке разговаривают только дворники да пишут в уборных...»

Абсурдність цього виступу була така очевидна, що навіть німці, коли їм переклали ці слова, встали з місць і залишили Собор.

І все ж другого дня єдиного на цілу область українського священника Г. німці змусили виїхати з міста.

Щоб оцінити «духовну вартість» архимандрита О., наведу закінчення з його статті, яку він надіслав був до місцевої газети з нагоди великодних свят 1942 року.

Він писав: «Да здравствует Ісус Христос-наш вождь і учитель».

Ворожі доноси, як і спостереження, переконали окупантів у тому, що преса, доки вона перебуває в українських руках, буде для них завжди небезпечною. Як захід проти цього в деяких містах вони намагаються зрусифікувати її.

Так, пам'ятаю, одного дня редакція газети міста Х. одержала наказ офіцера Гебітско-місаріяту Енгельбрехта про те, що з одержанням цього розпорядження газета мусить друкуватися трьома мовами: німецькою, українською й російською. При цьому він загрожував, якщо наказ не буде виконано, то він власноручно перестріляє всіх співробітників редакції. З приводу цього розпорядження редакція рішуче запротестувала перед міським комісаром. Наказ був скасований в частині щодо російської мови, але згодом у місті Х. почала виходити російська газета.

Крім репресій з боку німців, працівникам пера східно-українських земель доводилося вести боротьбу також проти кількох внутрішніх сил, що намагалися опанувати українську пресу.

А саме:

1. Проти єдинонеділимських тенденцій невеличкої купки національно-безхребетної частини українців-русофілів.

2. Проти наклепів попереднього окупанта-ворога української визвольної справи, що намагався довести світові про співпрацю українців з німцями.

3. Проти одвертих намагань росіян, що хотіли захопити українську пресу до своїх рук.

Щодо останнього пункту, то росіяни, в жадному випадку успіху не досягли, хоч німецькі симпатії були явно на їхній стороні.

Треба однак ствердити, що не скрізь з однаковою силою всі зазначені моменти виступали назовні і не скрізь вони виявлялися в однаковій мірі.

Однак там, де боротьба за вдержання в українських руках легального друкованого слова набирала гострих форм, українські журналістичні кола понесли болючі втрати. Слід зазначити, що працівники легальної преси у більшості були пов'язані з запіллям, і їх знищення боляче відбулося на запільній пропаганді.

Нижче подаю працівників газет півдня України, що впали жертвою нацистського терору.

У 1942 році гестапо розстріляло у м. Миколаєві редактора газети «Українська Думка» Баранецького та кількох співробітників.

У м. Херсоні були заарештовані гестапом редактор газети «Голос Дніпра» Удовиченко та кілька співробітників. Усі вони загинули в німецьких концентраційних таборах.

У м. Кривому-Розі був розстріляний гестапом редактор газети «Дзвін» поет Пронченко і кілька співробітників.

У м. Кременчуці гестапо розстріляло разом з родинами редактора газети «Дніпрові Хвиля» та кількох співробітників.

Одночасно з німецькими репресіями попередній окупант через свої радіостанції оголошував списки «ізмінників родіни», серед яких були імена багатьох українських журналістів, розстріляних гестапом.

Вако.

Республіканський кандидат до американських президентських виборів 1948 року ГЕРАЛД СТАСЕН, відвідав в Ке д'Орсей французького міністра закордонних справ Бідо.

На фото Гералд Стасен (ліворуч) і Бідо.
(Фото А. Р.)

КЕРМІЗЕН - УБИВЦЯ

НОВЕЛЯ ДЖЕРАЛДА КЕРША

Для мого приятеля Кермізена настали скрутні часи. Тож, діставши фунт стерлінгів — перший за останні два місяці — він кинувся до крамниці й купив сотку цигарет. Виходячи з крамниці, він скептично вибрав із решти півкороли.

— Дивіться! — сказав він у мене в хаті, крутячи монету в своїх білих, випещених пальцях. Він потиснув, монета зігнулася.

— Оливо, — промовив Кермізен, — я б краще зумів зробити! Злодії! Жирують коштом бідноти.

— Верніться до продавця й вимагайте заміни, — порадив я.

— Де там! — відмахнувся він, — чим я можу довести, що в мене не було цієї фальшивої півкороли раніше? Зрештою він завжди викрутиться, що не може відповідати за гроші, які одержує від покупців.

Цікаво: тільки купець одержить фальшиву монету, він робиться ворогом суспільства, бо намагається одурити суспільство, репрезентоване його клієнтами; намагається дати їм гроші, наперед знаючи, що вони фальшиві. Бачите людська чесність може не встояти перед такою дрібничкою, як півкороли!

Я б міг теж збути цю фальшивку, але подумайте: що як вона потрапить до бідної вдови або до старого, німецького пенсіонера?

Не зважаючи на свій вік, Кермізен був здоровий, як віл. Тому півкороли, вилетівши з його руки, впала далеко.

— Я знаю подібний випадок — сказав Кермізен. — Кілька людей грали в карти. Один, програвшись, позичив собі срібного доляра на дорогу і на завтрашній сніданок. Зустрівши якусь дівчину, що була в останній стадії розпуки, бо не мала з чого жити, він подарував їй свого доляра.

На ранок дівчина повісилася; в руці в неї знайшли доляра. Цей фальшивий доляр був останньою краплею, що переповнила чашу терпіння нещасної. Якби не це, вона б жила до ранку... Ви знаєте, що дяка Богові, ранок завжди приносить нову надію. Бачите: людина, про яку я говорю, може й була доброю — але Провидіння визначило їй таку трагічну роль.

Кермізен замовк.

— Чи ви не відчували коли-небудь охоти вчинити самовбивство? — спитав я.

— Ні, — відповів він, не здивувавшись, — тільки вбивство.

— Але ж Ви ніколи не схвалите вбивства!

— Так. Кожна людина мусить залишатися в руках Провидіння: вона знайде кінець, що їй призначений. Але я плянував щось інше. — Ідеальне вбивство.

— Як?!

— Ходіть, — промовив Кермізен, намацавши в кишені решту від свого фунта стерлінгів. — Я був Вашим гостем, — тепер Ви будете моїм.

Він потяг мене до Ксав'єрового бару і величним тоном, що заставив кельнера виступитися, замовив бреді.

— Що таке гроші? — промовив Кермізен. — Дурниця, ніщо! Дяка Богові, я завжди встигав їх скоро тратити.

Він почовгав до механічної рулетки в кутку залі, вкинув шилінг і потягнув ручку. Диск із цифрами крутнувся і став проти трійки. Шилінг Кермізена вискочив назад.

— Зверніть увагу, — промовив Кермізен,

— є одна річ на світі, якій не може протистояти жадна людина: дзенькіт монет.

— Озирніться — всі очі в барі звернені на нас...

А тепер ходіть до нашого бреді, і я вам оповім про моє вбивство.

»Моя схема, — почав Кермізен своє оповідання, — була зв'язана з таким баром, як цей, і з подібною рулеткою. Жертвою мого мав бути такий собі Скобелев — людина, що давно мусіла бути б на шибениці.

Це був злочинець найгіршого гатунку — шантажист. Він спеціалізувався на жінках високопоставлених осіб. Ви знаєте, жінки

...це давало йому змогу завоювати й найнепрístupнішу жінку.

таких »великих« людей люблять, щоб на них звертали увагу. Охоче починають інтрижки, цілком невинні, звичайно...

Скобелев був відповідний тип. Він мав доступ до вищих кіл, точніше його там терпіли як приятеля людей, що мають доступ до вищих кіл. Жінки не могли встояти перед ним. Вродливе обличчя, струнка фігура імператорського гвардійця, гіпнотичні блакитні очі, янгольське волосся; нарешті, досвід у поводженні з жінками... все це разом узятє давало йому змогу завоювати й найнепрístupнішу в світі жінку.

Він нав'язав дружбу з кількома панями непевного віку. Через деякий час було помітно, що він вступив у смугу »просперіті«: щодня мав нове убрання, бездоганні комірці й манішки; частував приятелів дорогими цигарками, що їх носив у коробці з платини.

Як він це робив? — Гм, багато способів! Можливо, що вживав старого трюку: прописав написати йому власноручно пару слів... »щоб читати, коли Вас біля мене немає...« Це завжди вдається, бо жінки такі ж дурні, як і чоловіки. Потім він звертався з цим факсиміле до її чоловіка й загрожував скандалом...

Скобелев мав крижане серце і оббирав свою жертву, як липку. Б'юсь об заклад, що він відчував при цьому садистичну насолоду.

Він завжди випивав у Меценас-клубі, елегантному закутку з багатьма рулетками, в яких нечисленні ідіоти залишали стільки грошей, що їх вага роздавила б гіпопотама.

Якось до мене зайшла одна дама — не називаю їмени, бо це дружина відомого французького політика. Я любив її платонічною братерською любов'ю. Вона була дитина порівняно зі мною — на двадцять років молодша. Я навіть колись, жартуючи, подарував їй соску.

Плачучи, вона оповіла свою пригоду. Скобелев мав її листи і вимагав 20 тисяч. В разі невиплати він загрожував передати їх до рук політичних суперників її чоловіка. Цеб означало крах! »Він каже двадцять тисяч або нічого, — оповідала вона. А я можу продати свої коштовності тільки за 10 тисяч...« Вона просила позичити їй 10 тисяч. Я пообіцяв здобути листи далеко дешевшим способом.

Що я зробив? Це була звичайна річ, що їх часто зустрічаємо в кримінальних романах. Моя знайома прийшла до Скобелева, ніби з наміром передати гроші. У відповідний момент я вломився до кімнати, замаскований, із здоровенним пістолем в руці. Забравши все, що було в сейфі, я оглушив Скобелева кількою пістоля і зник.

Переглянувши його папери, я був вражений. Я, Кермізен, був приголомшений задумами цього негідника! Те, що я забрав папери, стримало б його »працю« на короткий час, не більше.

Закон не міг досягти Скобелева. Утікши, він завжди б міг почати свою справу в іншій країні. Я вирішив узяти це в свої руки, зіграти раз роль бога.

Я звернувся до нього з пропозицією.

Почувши моє ім'я, він глянув на мене з пошаною. Він чув про Кермізена.

Тоді я сказав:

— Ви знаєте, хто живе над Меценас-клубом?

— Так, — відповів Скобелев, — старий лорд Вестербі.

— А чи знаєте, що він має в своєму сейфі?

— Ні, а що?

— »Комірець Вестербі«!

— »Комірець Вестербі«!? — скрикнув Скобелев, — разок 180 найкоштовніших смарагдів? Із »Зеленим дияволом« посередині?

— Так! Велл?

— Велл! — відгукнувся він. — Що я маю робити?

Я любив її братерською любов'ю...

— Ви допоможете його взяти. Я продам негайно і дістанемо 200 тисяч. Поділимо пів на пів.

— Але як?...

— Слухайте! — сказав я. — Я зроблю роботу і заберу смарагди. Лишіть Вестербі мені — всміхнувся я.

— Буде так: я забираю самоцвіти. В цей час усе, що є живе в клубі, і Ви також,

АМЕРИКАНСЬКИЙ РОМАН ЗАКОРДОНОМ

кидається до рулеток. Ви відходите на балкон. Всі очі звернені на рулетки, і цього ніхто не зауважує. Я кидаю вам зверху «комірець», ранком забираю й продаю. Треба тільки звірити наші годинники. — Ви вийдете на балкон рівно опівночі.

З обличчя Скобелева я читав, що він старанно працював над проблемою, яким способом можна одурити партнера, цебто мене.

Ідея його захопила. Він нічим не ризикував при здійсненні цього плану.

— Але як Ви примусите всіх кинутись до рулеток? — недовірко закинув він.

— За десять дванадцять, — відповів я, — кожен зможе виграти на якій завгодно рулетці.

— Якщо ви це зможете — скрикнув він, — Ви будете чарівником.

— Я чарівник, — сказав я, не моргнувши оком.

Попрощавшись із ним, я відшукав одного чоловічка, на прізвище Мартен. Колись я опікувався його жінкою й трьома дітьми — він за щось провів рік у в'язниці. З того часу він пішов би за мене в огонь і в воду. Це був геній у світі коліщат та пружин. Я дав йому п'ятдесят фунтів та фальшивий документ і об 11-й годині він з'явився в клубі, кажучи, що його надіслали від фірми для перевірки рулеток.

За короткий час він зробив так, що на машинах не можна було програти. Це було зовсім не важко для людини, що добирає пуття в коліщатах.

Я вам казав — ніщо так не притягує людей, як дзенькання грошей. В клубі було з десяток рулеток. Дзенькіт, що вони піднімуть, раз за разом викидаючи гроші, примусить усіх кинутись туди — спробувати щастя або просто вхопити жменю монет, що товстим шаром укривають долівку. Точно о 12-й Скобелев вийде на балкон...

Він знав плян і був певен, що нічим не ризикує: кожний член клубу потвердив би його алібі!

Так... Але ж я не збирався скидати йому зверху коштовну здобич. Я мав бути на балконі напроти з доброю рушницею в руках. Я був, та й тепер є, добрий стрілець. Для мене було дурничкою всадити з такої віддалі кулю в лоб Скобелева. Глушник на рушниці та гуркіт авта, з яким мав чекати мене Мартен, поглинули б звук пострілу. Це було моє ідеальне вбивство!

Все йшло гаразд. Молодий дурень, на ім'я Поупкінс, кинув шилінг у машину; — звідти почали вискакувати монети. Всі кинулися його наслідувати. Власник клубу блідий, як смерть, рвав на собі волосся — машини сказалися!

Галас, зчинений збіговиськом біля рулетки, був покритий гуркотом великого вантажного авта Мартена, що стояло внизу, повите клубом спрацьованих газів. Інці авта, яким він загородив дорогу, немилосердно гули сиренами.

Я підніс рушницю і без поспіху вирівняв мушку — межі очі Скобелеву, що саме вихилився з балкону. Я, що влучав у голову антилопи на повнім бігу, не міг промахнутись. Легко натиснув собачку... Скобелев знизав плечима і повернувся до кімнати. Пам'ятаючи кожну дрібницю, плянуючи й організуючи все ідеально, я забув закласти набій!

Кермізен сміявся: «Він повинен був умерти».

— Велл? — спитав я.

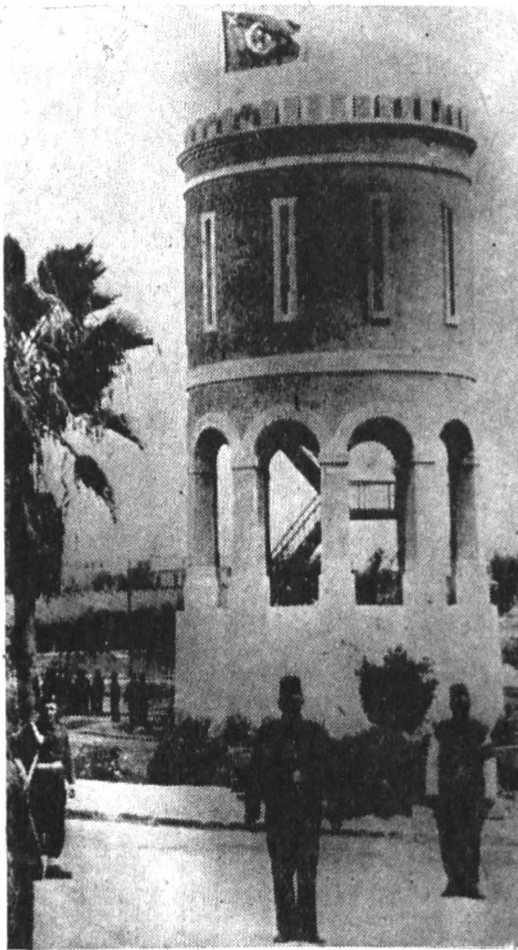
— Так, — відповів Кермізен. — Такі люди завжди знаходять свій кінець. Немезида не випускає з рук їх.

До війни 1914. року в Європі американську літературу розглядали як звичайну галузь літератури англійської.

Крім творів По, Вітмена та Марка Твена перекладали лише популярно-розвагову літературу, детективні романи та часом дитячі книжки, за якими визнавали високий рівень повнозначної літератури.

Американці завжди дивувалися успіхові Джека Лондона в 1910. році та Бромфілда тепер. Але першу славу здобули американські книги в Англії.

Еллен Глазгов, Фаркігтон, Джонстон почали вже конкурувати з деяким західним

Англійські війська в Олександрії передали єгипетській армії дві фортеці, що їх вони займали з 1882 року. Олександрія — це перше єгипетське місто, що згідно з недавню укладенням англо-єгипетським договором, повністю звільнене від англійських військ. На фото єгипетський прапор над однією з фортець, закладених ще римським імператором Октавіаном. (Фото А. Р.)

— Але Скобелев?!

— Скобелев, — сказав Кермізен, — був у клубі до 1-ої години, а потім пішов додому. Пригадуйте пожежу в крамниці панчіх на Пікаділлі? Скобелев мешкав над нею. Він загинув у ту ніч. Вачите — рятуючи його моєю забудькуватістю, фатум приготував жахливішу смерть для нього. Ніхто не втече від призначення...

— Але цікаво, як Вам пощастило опинитись на балконі навпроти клубу, коли Ви хотіли вбити Скобелева.

романом. Після війни, здавалось, Європа відкрила існування американської культури й американської літератури. Для її вивчення в Сорбонні засновано катедру, другу — при Берлінському університеті. Цікавилися американськими письменниками, а насамперед поетами: Робінсоном, Фростом, Местерсом, Зандбургом, Ліндсеєм. Далі дійшла черга до романістів: Кебелл, Гергесгаймер, Левіс, Драйзер, тощо. З-поміж них Сінклер Левіс найславніший, а через нього перейшли через океан і численні зовсім невідомі автори.

Левіс перший американець, що одержав нобелівську премію (року 1930). У своїй промові перед шведською академією Левіс назвав себе посланцем американського письменства. Він назвав імена письменників, що їх вважав за найвидатніших: Драйзер, О'Нейлл, Менкен, Шервуд, Андерсон, Ептон Сінклер, далі ті молоді американці — сучасники, що пишуть сповнені пристрасти й правдивості твори.

Цими молодими американцями були Гемінгвей, Вольф, Вілдер, Голд, Фолкнер, Стефен Бенет, Пессос, тощо.

Видавці уважно читали цю промову, і більшість названих авторів були перекладені на всі європейські мови. Американці дістали нобелівські премії знов: 1936 р. Євген О'Нейлл, 1938 р. Перл Бокк.

Тридцять років були фактично американським десятиріччям, і несподівано твори цих письменників водночас були оцінені в Парижі, Берліні, Буенос-Айресі, Москві тощо. Найбільший успіх у книжковій торгівлі мали: «Земля», «Антоній Адверзо», «Великий перехід», «Вітром зав'язані», «Овочі гніву», тощо.

І знов мали нагоду американці дивуватись, коли відома, добре розпродувана на батьківщині як розваговий товар література здобула пошану в європейських інтелектуальних колах, наприклад, «Вітром зав'язані» або твори Джеймса Кена.

Кінець війни знов збільшує цей приплив, і голод європейського читача на переклади з американського письменства відомий.

«Та все ж, — закінчує Мелколм Ковлей, — здається є ознаки, що цей високий приплив починає відпливати. З 1941 р. у Франції починається літературне піднесення; в Англії демобілізовані письменники з 1945 р. замість читати привезене, мають почати писати. Але зокрема Європа й Америка так різно переживали війну, що справді важко мати їм якусь духову одність. Європейські критики тлумачили американські книги тридцятих років як провіщення універсальної дії насильства та катастрофи. Але тепер, коли невимовне провіщення американських письменників збулося, європейці, що лишилися живі, шукають нової літератури; і доводиться ставити перед собою питання, скільки книжок, що зображуватимуть повосний стан, прийде з Америки?»

(Die Internationale Revue-Umschau, 3.)

— Пах! — сказав Кермізен. — Дуже просто: відімкнув двері добраним ключем. Я знав, що господаря немає дома, бо це було приміщення Скобелева!

— А звідки пожежа?

— Непомилкове Провидіння — сухо відповів Кермізен. — Коли Скобелев заснув, я знову зайшов до приміщення, подивився на нього й вийшов... кинувши через плече цигарку. «Хай його Бог карає», — думав я...

(Переклав з англійської М. Б.)

УСМІШКИ

Відомий хемік Бунзен спитав студента, що екзаменувався: Що ви знаєте про амоніак?

— Він викликає сльози, — відповів студент.

— Гм! Так само, як ваші знання з хемії!

Покупець: Чи є у вас книжка «Чоловік-господар хати?»

Продавець: запитайте у відділі фантастичних повістей.

Люди, що працюють у хатнім господарстві за плату, зветься слугами; ті ж, що плати не одержують, — подружжям.

Пані: Чому американські моряки кажуть на човен «вона»? Хіба човен жіночого роду?

Капітан: Спробуйте керувати човном і ви з цим погодитесь.

Коли Абрагама Лінколна запитали «Що таке тактовність?», він відповів: «Це вміння описувати інших такими, якими вони себе бачать».

«Це дуже небезпечний поворот, — зауважив турист. — Я дивуюся, що тут не видно попереджального знаку». — «Такий знак висів, — відповів місцевий мешканець, — але тому, що на протязі двох років тут ніхто не перекинувся, його зняли».

«Ви людина чи миша?» — спитала п'яна компанія маленького чоловічка. — «Звичайно людина», — була відповідь.

«А чи ви справді певні цього?»

«Так, бо моя жінка страшно боїться мишей».

Восьмирічний учень одержав у школі завдання написати про своє походження, він питає матір:

— «Мамо, звідки наша бабуся?»

— «Бабусю приніс лелека, синку»

— «Добре, а ви, мамо, звідки?»

— «І мене приніс лелека».

— «А я?»

— «Тебе теж»...

«На протязі трьох генерацій у нашій родині не було нормальних народжень...» — почав писати хлопець.

Композитора Нікіша часто зупиняли на вулиці поклонники. Чарівні пані прохали дати їм на згадку жмуток волосся. І він ніколи не відмовляв — завжди мав на цей випадок наготовані одрізані жмутки.

— Ти скоро полисієш, — сміється його приятель.

— Ні, — відповів композитор — хіба що мій пес полисіє.

«Чи маєте якісь рекомендації з попереднього місяця праці? — спитала господиня нову служницю.

«На жаль, ні, — відповіла та, пораючись у своїй торбинці. — Але оці срібні ложки з ініціалами можуть бути доказом, що я дійсно служила в пані Грабенкової».

Суддя: Розкажіть, де ви взяли це чуже авто?

Злочинець: Авто стояло біля цвинтаря, і я подумав, що його власник помер...

5-ти річний Гриць прибіг до матері й сказав, що Івасик, його чотирирічний брат, упав у колодязь.

«Як це сталося? — спитала мати, коли Івасик вже був урятований.

«Я сказав, що він упаде, якщо стоятиме дуже близько до краю» — сказав Гриць.

«І як він упав?»

«Я його штовхнув!» — чесно признався хлопець.

«Що?! — злякано скрикнула мати.

«Я його штовхнув, — повторив Гриць, — бо хотів показати, що станеться, коли він мене не слухатиметься»...

Спорт

ЗА ПЕРШІСТЬ СВІТУ.

Після смерті Альохіна титул шахового першуна світу вільний. Але це зовсім не означає, що кандидатів на це місце не можна знайти. В пресі вже з'являлись вістки про майбутній турнір за шахову першість світу, який відбудеться в Голляндії цього року. Як відомо, історія світової першости з шахів починається з імени француза Філідора, що в другій половині XV ст. став уперше світовим мистцем з шахів. Його земляк де ля Бурдоне був наступником першуна в першій половині XIX ст. 1851 року на першому світовому турнірі в Лондоні німець Андерсен перемагає; його комбінаційні партії і до сьогодні лишаються перлами шахового мистецтва. 1858 року у змаганнях з геніальним американцем Павлом Морфі Андерсен зазнає поразки. Стиль атаки П. Морфі переміг. Аж до днів Альохіна цей стиль був прикрасою шахів. Його важко було осягти навіть видатним майстрам.

Перший, хто офіційно отримав звання світового першуна з шахів, був знову ж таки американець Вільгельм Стейніц. Його переміг у кінці минулого століття др. Емануель Ласкер, що в багатьох турнірах успішно захищав свій титул. І лише у 1921

році Ласкера перемагає непереможний в той час стратег шахів Хозе Капабланка. До 1927 р. вдається Капабланці триматись на троні. Матч з Альохіним в Буенос-Айресі закінчується рахунком 6:3 при 25 нічиїх. З цього часу Альохін стає на чолі шахістів світу аж до наших днів. Лише декілька поразок мав він у грі з Боголюбовим у 1929 р. і 1934 р. в Голляндії з др. Максом Ейве. Але вже 1937 р. він знову виграє в Ейве титул світового першуна. Несподівана смерть мистця залишає трон першуна вільним.

— Хто буде тепер першуном? — ось що хвилює шахістів світу.

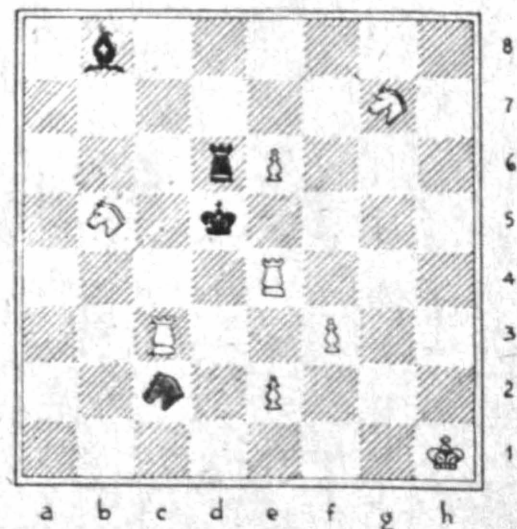
Питання складне. Всіляких прогноз багато, але справа буде вирішена в турнірі найсильніших. В чотирьох турах зустрінуться: колишній світовий першун др. Ейве (Голляндія), Файн і Решевський (США), Ботвінник, Керес, Смилов (СССР). П'ять із цих майстрів брали участь уже 1931 р. у визначному турнірі в Авро (Голляндія), де грали також Альохін і Капабланка, що вже не живуть. Флор (тоді чехо-словацький першун, тепер в СССР) мав незначні успіхи. Смилов — нова постать у шахах — мав чималі досягнення за останні роки.

Знавці шахів тієї думки, що всі шість кандидатів рівні. Ботвінника й Кереса віддавна вважають за найсильніших кандидатів на першість у світі. Від Смилова, а ще скоріше від Решевського можна також чекати несподіванок.

Шаховий світ чекає з нетерпінням на цьогорічний турнір, що, крім виявлення першого шахіста світу, може чимало принести нового з теорії шахової гри.

О. Т.

ШАХОВА ЗАДАЧА № 3

Білі починають і дають мат за 3 ходи.

РОЗВ'ЯЗАННЯ ШАХОВИХ ЗАДАЧ

Задача № 1 (див. № 1 журналу):

Білі

Чорні

1. Офіцер a3—b4

куди хоче

2. Вежа f8—f4++

Замість поданої умови про мат за 3 ходи можлива розв'язка також і за 2 ходи.

Задача № 2 (див. № 2 журналу):

Білі

Чорні

1. Офіцер b1—c2

b3—c2:

2. Офіцер e5—f4

f7—f6

3. Королева a5—a2++ бо Королева a5—e5++

Відома кіноартистка СОНЯ ГЕНЬЕ на огляді виставки мод в Ст. Маріце. (Фото А. Р.)

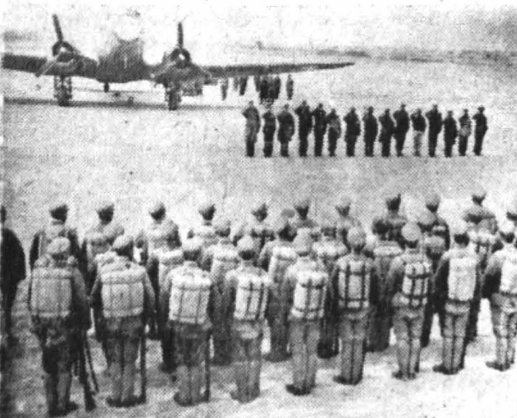

Кол. бургомістр Нью-Йорку і генеральний директор УНРРА ЛЯ ГВАРДІЯ відвідав Канаду, як голова Комітету спільної оборони Канади і США.

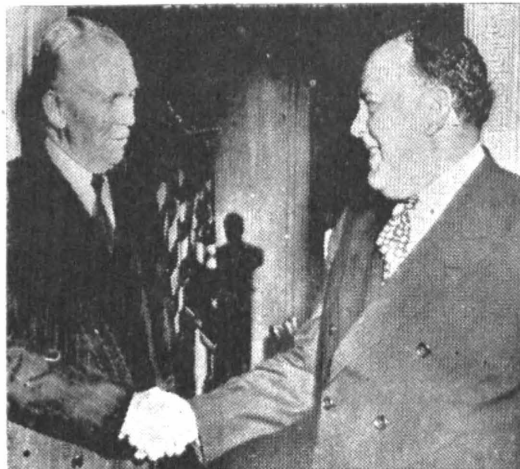
На фото: Ля Гвардія у канадійському зимовому одязі. (Фото А. Р.)

Президент Індонезійської Республіки СОС-КАРНО (в чорному береті) під час огляду партизанської частини. Соскарно співпрацював під час війни з японцями. Він мусульманин і ніколи не був другом прем'єра Сутан Свахрїра, християнина і ворога японців. Але обидва однаково важливі для держави. (Фото А. Р.)

Залюга Ізін-Із'яну прощається з американськими вояками, що виїжджають з Китаю. (Фото А. Р.)

Генеральний секретар ОН ТРІГВЕ ЛІ офіційно відвідав міністра закордонних справ США. На фото генерал Маршал вітає п. Тригве Лі. (Фото А. Р.)

ЕВА МАРГАРЕТ ФОН БЛЬОМБЕРГ, вдова командувача колишнього німецького вермахту фельдмаршала фон Бльомберга, стане незабаром перед судом, як дружина мілітариста. Гітлер звільнив фон Бльомберга з його посади за одруження з цією жінкою, якій закидали, що вона повія. (Фото А. Р.)

На бажання французького уряду, теперішній військовий комісар Франції в Індо-Китаї адмірал ТЬЕРІ Д'АРЖАНЛЬЕ повернувся до Парижу. Замість нього призначений колишній віцепрезидент французького сенату Еміль Едуард Булляр. На фото адмірал Тьєрі д'Аржанльє на лєтовіщі. (Фото А. Р.)

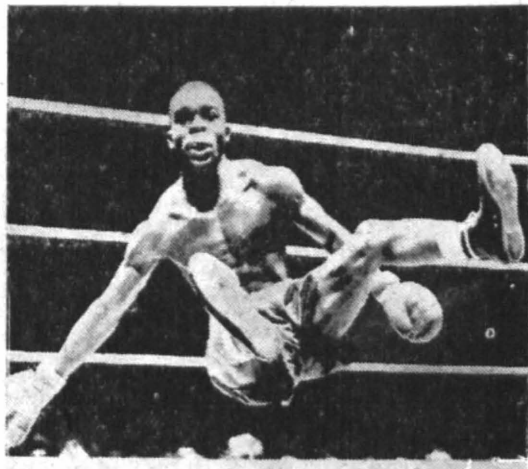
Генерал Н. БУЛГАНІВ, наступник Сталіна на посту міністра збройних сил ССРСР.

(Фото Д. Б.)

Командувач військ США в Кореї генерал ДЖОН Р. ГОЙДЖ прибув до США для доповіді Труменові про стан у Кореї.

На фото ген. Джон Р. Гойдж розмовляє з військовим міністром Робертом Паттерсоном. (Фото А. Р.)

ВОЛЛЕС СМІТ з Цінцінати, відомий боксер, як бачимо на фото, досить здивований своїм несподіваним летом від міцного стусана правої руки свого супротивника Еді Маротта. У боротьбі за «Золоту рукавичку» Маротта переміг. (Фото А. Р.)